کلنی راپور

په افغانستان کې د رسنیو او خبریالانو د ازادۍ وضعیت

کال ۲۰۲۵

AFJC
Afghanistan Journalists Center
مرکز خبرنگاران افغانستان
د افغانستان د خبریالانو مرکز

لړلیک　　　　پاڼه

د دې راپور په اړه ۲

سریزه ۳

د راپور لنډیز ٤

د څېړنې کړنلاره ٥

په افغانستان کې د بیان د ازادۍ او د رسنیو د ازادۍ حقوقي چوکاټ ٦

د طالبانو په حکومت کې سیاستونه او د رسنیو حقونه: د کړنلارو او د هغو د پایلو شننه(۲۰۲۵-۲۰۲۱) ۸

د ابلاغ شویو رسنیزو کړنلارو شننه ۹

د رسنیزو شکایتونو او سرغړونو د څېړنې او معلوماتو ته د لاسرسي لپاره حقوقي او قانوني چوکاټونه ۲٦

د خبریالانو او رسنیو له حقونو څخه د سرغړونې شمېرې ۲۷

هغه رسنۍ چې په ۲۰۲٥ کال کې په لنډ مهاله ډول تړل شوي دي ۲۸

هغه رسنۍ چې په ۲۰۲٥ کال کې تړل شوي دي او د بیا پرانیستلو نېټه یې نه ده معلومه ۲۹

د طالبانو د واکمنې ادارې د تبلیغاتو او پروپاګندا سیستم فعالیت څرنګوالی ۳۰

د طالبانو د تبلیغاتي دستګاه رسمي جوړښت ۳۰

د واکمنې ادارې د تبلیغاتو او پروپاګندا غیر رسمي او پټ جوړښت ۳٤

د رسنیو اقتصادي وضعیت ۳٥

رسنیو کې د کارکوونکو ښځو وضعیت ۳٦

د راپور د موندنو ارزونه او شننه ...../..... ۳۷

وړاندیزونه ۳۸

د دې راپور په اړه

دا راپور د افغانستان د خبریالانو مرکز د عدالت غوښتنې ځانګې له لورې چمتو شوی دی. په دې راپور کې د ۲۰۲۵ کال په اوږدو کې د افغانستان په ۳۴ ولایتونو کې د رسنیو د ازادۍ وضعیت څېړل شوی دی، چې پکې د راپور لنډیز، په افغانستان کې د بیان د ازادۍ او د رسنیو د ازادۍ حقوقي چوکاټ، د طالبانو په حکومت کې د رسنیو حقونه او سیاستونه او د کړنلارو او د هغو د پایلو شننه، د رسنیو د ازادۍ په برخه کې صادر شوي رسنیزې کړنلارې، رسنیزو شکایتونو ته د رسېدنې کمیسیون او د اطلاعاتو ته د لاسرسي ریاست ونډه او ځایګاه، د رسنیو او خبریالانو له ازادۍ څخه د سرغړونې شمېرې، هغه رسنۍ چې په تېرو ۱۲ میاشتو کې د طالبانو حکومت د رسنیز سیاست له امله تړل شوې، د واکمنې ادارې د تبلیغاتي او پروپاګند سیستم د فعالیت څرنګوالی، د رسنیو اقتصادي وضعیت، د ښځو د رسنیو او ښځینه خبریالانو وضعیت، د راپور د موندنو شننه او اوسني وضعیت ته د رسېدنې په موخه وړاندیزونه شامل دي.

د افغانستان د خبریالانو مرکز د یوه خپلواک او نادولتي بنسټ په توګه، په ۲۰۱۴ کال کې د کلنیو او ځانګړو راپورونو چمتو کول او خپرول پیل کړل او دې لړۍ په تېرو ۱۲ کلونو کې پرته له ځنډ دوام درلود.

سریزه

د جمهوري نظام له ړنګېدو او د طالبانو له بیا واکمنېدو څخه څه باندې څلور کاله کېږي. په دې موده کې په افغانستان کې رسنیزه او حقوقي فضا د ستر بدلون ښکار شوه. په افغانستان کې د بیان ازادي او اطلاعاتو ته د لاسرسي حقونه، چې د بشري حقونو د نړیوالې اعلامیې او د مدني او سیاسي حقونو د نړیوال میثاق په ګډون د نړیوالو سندونو پر بنسټ تضمین شوي وه، په تدریج یې خپل ځای سختو محدودیتونو او د طالبانو د حکومت له لوري کنټرول شوي سیاستونو ته ورکړ. دې بدلونونو نه یوازې دا چې قانونونه او د بشري حقونو بنسټیز اصول له سوال سره مخ کړي، بلکه په هېواد کې یې د رسنیزو فعالیتونو او فردي ازادیو راتلونکې له جدي ننګونو سره مخ کړې ده.

د جمهوري نظام په دوره کې د بنسټیزو حقونو او رسنیزو او فردي ازادیو پر بنسټ جوړ شوي حقوقي نظام او اسنادو، نن خپل ځای هغو مقرراتو ته پرې ایښی چې د اسلامي شریعت څخه د یو خاص تعبیر او د طالبانو د دولت د ګټو پر بنسټ ولاړې دي. حقوقي منشورونو او د افغانستان د ۲۰۰۴ کال اساسي قانون، چې د بیان ازادي حق، د رسنیو خپلواک فعالیت او اطلاعاتو ته ازاد لاسرسی یې په رسمیت پېژانده په عمل کې ګوښه شوي او خپل ځای یې هغو کړنلارو، محدودیتونو او ممنوعیتونو ته پرې ایښی، چې ډېری له روښتیا پرته او د سیاسی او سلیقوي مبهمو تفسیرونو پر بنسټ پلې کېږي.

په دې راپور کې په ښکاره توګه لیدل کېږي، چې د طالبانو د بیا واکمنېدو په څلورم کال کې د رسنیو په برخه کې سخت او محدودوونکي سیاستونه ډېر شوي دي. د طالبانو حکومت تر کنټرول لاندې دولتي رسنیو کې د ښځو پر کار بندیز، په ازادو او خپلواکو رسنیو کې د ښځو پر کار محدودیت، د موسیقۍ، فلمونو او سرګرمیو، پر خپرولو بندیز، د لاریونونو او اعتراضونو د پوښښ منع کېدل، د واکمنې اداري پر چارواکو د نیوکې منع کېدل، له سیاسي مخالفانو سره د مرکو منع کېدل، په مرکو او سیاسي ګردي میزونو شدید محدودیتونه او د ژوندیو خپرونو د خپرېدلو محدودول له هغو بېلګو څخه دي، چې د رسنیو د ازادي او خپلواکي اساسي حقونه یې ضعیف کړي دي. د دې ترڅنګ د پروپاګندا شبکې او امنیتي او تبلیغاتي شبکو په ګډون رسمي او غیر رسمي جوړښتونو له مجازي فضا او نوي ابزارونو څخه په ګټه اخیستنې، یو اړخیزه او تحریف شوي راویتونه دودوي او مخالفان او خپلواکې رسنۍ ځپي.

همداراز د نړیوالو مرستو کمېدل او مالي محدودیتونه د رسنیو د بندېدو او د ډېرو رسنیو د فعالیتونو د کمښت، د کارکوونکو بې کاره کېدو او د تولیدي برنامو د کمښت لامل شوي دي. دا وضعیت د دې لامل شوی، چې د افغانستان رسنیزه فضا ورځ تر بلې لا محدوده او کنټرول شوې شي، په داسې ډول چې خپلواک رسنیز فعالیتونه په عمل کې ډېر محدود یا منع شوي دي.

د ښځو د حقونو او ښځینه خبریالانو په برخه کې وضعیت لا بحراني دی. په رسنیو کې د ښځو پر شتون زیاتېدونکي محدودیتونه، د هغوی د غږ پر خپرولو بندیز او تبعیضي چلندونو پر هغوی د مسلکي فعالیت فضا تنګه کړې ده. دې محدودیتونو د هغوی د فردي او مسلکي حقونو د تضعیف ترڅنګ د ټولنې د اطلاع رسونې پر حق هم منفي اغیز کړی او د نقد او بیان ازادي فضا یې کمرنګه کړې ده.

په ټوله کې په ۲۰۲۵ کال کې د افغانستان پر رسنیو واکمنې حقوقي او سیاسي فضا، نه یوازې دا چې د بیان ازادي او اطلاعاتو ته لاسرسی محدود کړی، بلکه په هېواد کې یې د رسنیو د پراختیا او خپلواکي راتلونکې، له جدي ګواښونو سره مخ کړې ده. دې وضعیت په افغاني ټولنه کې د نقد، بنسټیزو ازادیو او بشري حقونو د کمښت په برخه کې جدي اندیښنې راپارولې دي او د کورنیو او نړیوالو بنسټونو جدي اقدام ته اړتیا لیدل کېږي، څو انساني ارزښتونو او بشري حقونو ته د درناوي ترڅنګ د بنسټیزو ازادیو او د فعالو او خپلواکو رسنیو د ازادیو تضمین لپاره کړنلارې رامنځته شي.

د راپور لنډیز

اوس مهال څه باندې څلور کاله کېږي، چې طالبان پر افغانستان واکمني کوي. که څه هم د جمهوري نظام له ړنګېدو او د طالبانو له بیا واک ته رسېدو سره په هېواد کې جګړه پای ته رسېدلې ده، خو افغانستان د شاوخوا ۴۰ میلیونه نفوس او یوې څواني او متنوعې ټولنې په درلودلو سره، په یو منزوي هېواد بدل شوی دی. واکمنه اداره ښځې، چې د هېواد نیمايي نفوس جوړوي، له لوړو زدهکړو څخه محرومې کړې دي او له کوره بهر یې د هغوی پر فعالیتونو، په ځانګړې ډول د ښځینه خبریالانو پر فعالیتونو ډېر سخت محدودیتونه لګولي دي. د افغانستان واکمنان په ټوله کې د خلکو د فردي او ټولنیزو ازادیو د ځپلو په حال کې دي او د ازادو رسنیو او د خپلواکو خبریالانو په ځپلو او معلوماتو ته د خلکو د لاسرسي په محدودولو سره په چټکۍ او شدت سره د خپل روایت رامنځته کولو او د یو غرېز سیاست د دودولو په حال کې دي.

په دې راپور کې راغلي، چې واکمني اداري په ۲۰۲۵ کال کې د محدودیتونو په لګولو، سانسور، د رسنیو پلټنې او همداراز د خبریالانو ګواښلو، وېرولو، نیولو او د اجباري اعترافونو په خپرولو سره ــــ چې تر دې وړاندې یې ساری نه درلود ــــ په ټولنه کې د اختناق او وېرې فضا خپره کړې ده. د هېواد رسنیزه فضا له تنوع او مخالفو غږونو څخه تشه شوې او رسنیو نه یوازې خپله کاري خپلواکي له لاسه ورکړې، بلکې دې ته اړې شوې دي چې یوازې هغه معلومات خپاره کړي، چې د واکمنې ادارې له لوري تایید یا هم تولید شوي وي.

د افغانستان د خبریالانو مرکز د ۲۰۲۵ کال راپور ښيي، چې د ۲۰۲۴ کال په خلاف چې پکې د رسنیو سره د چلند په اړه د واکمنې ادارې دننه دوهګونې چلند ښکاره وه، دا اختلافات په ۲۰۲۵ کال کې لږ تر لږه په ظاهري بڼه کم شوي دي؛ خو «د څواک سختي هستې» چې له کندهاره رهبري کېږي، د بیان د ازادۍ او په ځانګړې توګه د رسنیو د ځپلو بهیر ته په لا زیات شدت سره دوام ورکړی دی. په ۲۰۲۴ کال کې، د واکمنې ادارې ویاندویانو او همداراز د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکو، چې د رسنیو په چارو کې د واکمنې ادارې اساسي بنسټ بلل کېږي، د جمهوري نظام د ټولیزو رسنیو له قانون څخه پر ملاتړ، چې په یوه ټاکلي چوکاټ کې د رسنیو ازادۍ په رسمیت پېژني او له ازادو رسنیو ملاتړ کوي، ټینګار کاوه. د دغو چارواکو په وینا، د رسنیو د قانون او د اطلاعاتو ته د لاسرسي قانون د تعدیل طرحه کندهار کې د طالبانو مشرتابه ته لېږل شوې ده او ټاکل شوې چې له «لږ څه بدلون» سره تصویب شي، خو یو بل کال هم تېر شو او د یادو قانونونو برخلیک روښانه نه شو.

د افغانستان د خبریالانو مرکز په راپور کې راغلي، هغه څه چې په تېرو ۱۲ میاشتو کې پېښ شوي، د رسنیزو قانونونو، په ځانګړې ډول د رسنیو د قانون، مبهم حالت څرګندوي، او دغه قانون له څو محدودو مواردو لکه د کاري جوازونو د صادرول یا نوي کولو او د مالیې اړوند موضوعاتو، پرته نه دی پلي شوی. د راپور موندنې ښيي چې د استخباراتو لوی ریاست او د امر بالمعروف او نهی عن المنکر وزارت په تېرو څلورو کلونو کې په بشپړه خپلواکي او د محدودونکو رسنیزو کړنلارو پر بنسټ، له کوم روښانه حقوقي چوکاټ پرته، په فعاله توګه د رسنیو او خبریالانو پر ضد اقدام کړی دی. په راپور کې روښانه شوې چې یادو ادارو په ۲۰۲۵ کال کې د خپل څواک په زیاتولو سره، د اطلاعاتو او کلتور وزارت ځایګاه او ونډه، چې په رسنیزو چارو کې د واکمنې ادارې اساسي بنسټ بلل کېږي، کمزورې کړې ده.

د افغانستان د خبریالانو مرکز د موندنو پر بنسټ، هغه خبریالان چې د رسنیزو کړنلارو او د امر بالمعروف او نهی عن المنکر قانون احکامو ته یې پاملرنه نه ده کړې، ګواښل شوي دي او یا هم بندیان شوي دي او هغه رسنۍ چې د یادو کړنلارو پر وړاندې یې بېپروايي ښودلې، له تنبیهي چلندونو لکه په لنډ مهاله او یا دایمي توګه له فعالیت څخه پاتې کېدلو سره مخ شوي دي.

د افغانستان د خبریالانو د مرکز د رسنیو د ازادۍ څارونکي په ۲۰۲۵ کال کې د رسنیو او خبریالانو له حقونو څخه د سرغړونې لږ تر لږه ۲۰۵ پېښې ثبت کړې دي، چې پکې د دوو تنو وژل کېدل، درې تنو ټپي کېدل ـ پاکستاني پوځیانو ته منسوب شویو بریدونو کې ـ او د ۳۴ خبریالانو د نیولو په ګډون، ۱۶۶ د ګواښونو پېښې شاملې دي. د دې راپور موندنې ښيي، چې د ۲۰۲۵ کال تر پایه لږ تر لږه پنځه تنه خبریالان اوس هم په پلچرخي او بګرام کې بندي دي او لسګونه خبریالان او رسنیز کارکوونکي په هېواد کې د شته وضعیت له امله د پاکستان، ایران او ترکیې په ګډون ګاونډیو هېوادونو کې بې برخلیکه ژوند کوي.

د دې راپور پر بنسټ، په ۲۰۲۴ کال کې په شپږو ولایتونو کې د انځورونو پر اخیستلو او له چاراواکو سره پر وېډیويي مرکو بندیز پلي شو، خو دا شمېر په ۲۰۲۵ کال کې ۱۷ ولایتونو ته لوړ شو او په پای کې ۲۳ ولایتونو ته ورسېد. څېړنې ښيي چې د دې بندیز له پراخېدو سره په فراه، نیمروز، بدخشان، بغلان، جوزجان، زابل، پروان، کندز، بامیان، دایکندی، فاریاب، پنجشیر، لغمان، سرپل، بلخ، هرات او پکتیا ولایتونو کې لږ تر لږه ۲۱ سیمه‌ییز تلویزیونونه یا تړل شوي دي او یا راډیويي بڼې ته اوښتي دي. همدارنګه د درې تلویزیونونو او دوو راډیوګانو په ګډون لږ تر لږه پنځه رسنۍ د واکمنې ادارې د کړنلارو د نه پلي کولو او خپلواکې راپور ورکونې په تور تړل شوي، چې له ډلې یې د دې راپور تر خپرېدو یوې راډیو او یوه تلویزیون لاهم د فعالیت اجازه نه ده ترلاسه کړې.

په ۲۰۲۵ کال کې یاد محدودیتونه په داسې حال کې لا سخت شول چې د رسنیزو اعلانونو، ملاتړ شویو پروګرامونو او نړیوالو مرستو له لارې د رسنیو عایداتي سرچینې هم په شدت سره کمې شولې. یاد وضعیت لامل شو، څو لویې رسنۍ په کابل او نورو لویو ښارونو کې د خپلو تولیدي برنامو او کارکوونکو شمېر راکم کړي. دغه حالت پر کوچنیو رسنیو ډېر درونډ اغیز کړی، تر دې کچې چې ځینې یې وقفه‌یي فعالیت کوي او کله چې تجارتي اعلان تر لاسه کړي، نو بیا خپل فعالیت له سره پیلوي.

په ۲۰۲۵ کال کې د رسنیو له حقونو څخه د سرغړونو په شمېر کې د ۲۰۲۴ کال په پرتله شاوخوا ۱۳ سلنه زیاتوالی راغلی دی. په ۲۰۲۴ کال کې ۱۸۱ پېښې ثبت شوې وې، چې پکې ۱۳۰ د ګواښونو او ۵۱ د خبریالانو نیول شامل وو. د یاد کال د ګواښونو له ډلې څخه لږ تر لږه ۱۸ پېښې د رسنیو پر فعالیت د بندیز یا تړل کېدو په اړه وې.

د څېړنې کړنلاره

دا راپور په افغانستان کې د ۲۰۲۵ کال له جنورۍ څخه د ۲۰۲۵ کال تر ډسمبر (د ۱۴۰۳ کال له مرغومې څخه د ۱۴۰۴ کال تر موغرمې) پورې د رسنیو او خبریالانو د ازادۍ وضعیت څېړي. د ۲۰۲۵ کال راپور د رسنیو د ازادۍ څارونکي یا شمېرونکي د شمېرو پر بنسټ چمتو شوی، چې د افغانستان د خبریالانو د مرکز د عدالت غوښتنې څانګې تر پوښښ لاندې فعالیت کوي.

د رسنیو د وضعیت څارونکی د افغانستان لومړی انلاین مرکز دی، چې د رسنیو د ازادۍ او خبریالانو له حقونو څخه د سرغړونو پېښې ثبتوي. دا مرکز په ۲۰۱۴ کال کې جوړ شوی او معلومات یې په انلاین بڼه او په دریو فارسي، پښتو او انګلیسي ژبو خپرېږي. د څارونکي د شمېرو په خپرولو کې د خبریالانو د امنیت او خوندیتوب مسایل په پام کې نیول کېږي او له همدې امله په ځینو مواردو کې د رسنیو یا افرادو جزئیات او ځانګړنې نه ځای پر ځای کېږي.

د پېښو څارونکي معلومات په بېلابېلو ولایتونو کې د خبریالانو او رسنیو له حقونو څخه د سرغړونو په تړاو د افغانستان د خبریالانو مرکز د استازو له لارې د راټول شویو راپورونه پر بنسټ جوړېږي. سربېره پر دې، د افغانستان د خبریالانو مرکز د عدالت غوښتنې څانګه پر خلاصو سرچینو لکه خبري رسنیو او په ټولنیزو شبکو کې د خبریالانو پاڼو څارنه کوي او هغه معلومات چې د خبریالانو یا رسنیو له حقونو څخه د سرغړونو په اړه له رسنیزو کارکوونکو ترلاسه کوي، له هغو کسانو او مؤسسو سره څېړي چې په دې پېښو ښه خبر دي او د باور وړ ګڼل کېږي او وروسته له تایید ثبت کېږي. د افغانستان د خبریالانو مرکز د عدالت غوښتنې د څانګې په راپورونو کې هغه پېښې نه دي شاملې چې اعتبار یې نه دی تایید شوی او د یادونې وړ ده، چې کېدای شي د امنیتي دلایلو له امله په هېواد کې ټولې هغه پېښې چې پکې د خبریالانو او رسنیو له حقونو څخه سرغړونه شوې وي، دې اداري ته نه وي راپور شوي یا د رسنیو مسؤول یا اغېزمن یا ګواښل شوي خبریال نه وي غوښتي، څو رسنیز شي. په دې راپور کې د ځینو پېښو جزییات د هغو کسانو د خوندیتوب لپاره نه دي ذکر شوي، چې حقونه یې تر پښو لاندې شوي دي.

په افغانستان کې د بیان د ازادۍ او د رسنیو د ازادۍ حقوقي چوکاټ

د بیان ازادي حق د بشري حقونو د نړیوالې اعلامیې په ۱۹مې مادې او همدارنګه د مدني او سیاسي حقونو د نړیوال میثاق په چوکاټ کې تضمین شوی دی. افغانستان د مدني او سیاسي حقوقو د نړیوال میثاق د غړي په توګه مسؤولیت لري، چې بشري حقونه دود، ساتنه او رعایت کړي او داډ ترلاسه کړي چې د ټولنې ټول وګړي په ځانګړې ډول خبریالان، کولای شي د بیان ازادۍ له حق څخه ګټه پورته کړي. په دې مسؤولیت کې د داسې مناسبې فضا رامنځته کول هم شامل دي چې رسنۍ وکولای شي پکې په خوندي او خپلواکه توګه فعالیت وکړي او همدارنګه هغه کسان چې د رسنیو پر کارکوونکو بریدونه ترسره کوي، د قانون منګولو ته وسپارل شي. د افغانستان اساسي قانون او د ټولیزو رسنیو قانون د اسلامي شریعت د اصولو او حکمونو او همدارنګه د افغانستان د نړیوالو ژمنو او قوانینو په پام کې نیولو سره، چې پکې د بشري حقونو د نړیوالې اعلامیې ۱۹مه ماده او د مدني او سیاسي حقونو نړیوال میثاق هم شامل دي، جوړ شوی دی.

د بیان ازادي او د رسنیو ازادي د افغانستان په اساسي قانون کې چې د جمهوریت د حکومت پر مهال په ۲۰۰۴ کال کې تصویب شوی و، په رسمي ډول په رسمیت پیژندل شوې ده. د افغانستان د اساسي قانون په ۳۴مه ماده کې راغلي دي: « د بیان ازادي له تیري خوندي ده. هر افغان حق لري، چې خپل فکر د وینا، لیکنې، انځور او یا نورو وسایلو له لارې د دې قانون له حکمونو سره سم اظهار یا ښکاره کړي. هر افغان حق لري چې د یاد قانون له حکمونو سره سم، دولتي چارواکو ته له مخکنۍ خبرتیا پرته، د مطالبو پر چاپ او خپراوي لاس پورې کړي.» د واکمنې اداري د عدلیې وزارت د ۲۰۲۳ کال د اګست میاشتې په نیمایي کې اعلان وکړ چې د پخواني حکومت اساسي قانون لغوه شوی دی..

همدارنګه، د افغانستان د ازادو رسنیو او خبریالانو حقوقي چوکاټ په خپل ځانګړي قانون «ټولیزو رسنیو قانون» کې تعریف شوی دی. دا قانون په ۲۰۰۹ کال کې تصویب شو او په ۲۰۱۵ کال کې یې یو شمېر مادې تعدیل او اصلاح شوې، او په ۱۱ فصلونو او ۵۵ مادو کې خپور شو. د ټولیزو رسنیو قانون د فکر او بیان ازادۍ، ازادو او خپلواکو رسنیو او اطلاعاتو ته له ازاد لاسرسي څخه ملاتړ کوي. سربېره پر دې، معلوماتو ته د لاسرسي په برخه کې هم ځانګړی قانون شته چې د نړۍ له تر ټولو غوره نافذه قانونونو څخه شمېرل کېږي. دا قانون په ۲۰۱۴ کال کې تصویب شو او بیا په ۲۰۱۷ او ۲۰۱۹ کلونو کې دوه ځله تعدیل شو.

د ۲۰۲۱ کال په اګست کې، د جمهوري نظام له ړنګېدو او د طالبانو بيا واک ته راستنېدو وروسته، د طالبانو واکمنۍ اداري اعلان وکړ چې د رسنيزو قانونونو د تعديل طرحه د لړو بدلونونو سره کندهار کې د طالبانو مشرتابه ته استول شوې ده. د واکمنۍ اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت مخکني وزير خيرالله خيرخواه، د ۲۰۲۴ کال د جون په ۲۴مه نېټه د پکتيا ولايت په ګرديز کې د خبريالانو غونډې ته وويل، چې د ټوليزو رسنيو پخوانی قانون «له شريعت» او «د اسلامي امارت له اصولو» سره برابر دی او «په لړو توپيرونو» سره به ډېر ژر توشيح شي او د رسنيو چوپړ ته به وړاندې شي.

د طالبانو د حکومت د اطلاعاتو او کلتور وزارت د نشراتي چارو مرستيال حيات الله مهاجر فراهي، د رسنيو د قانون د تعديل طرحې د منځپانګې په اړه وويل: «په دې قانون کې پر درېيو مواردو ډېر ټينګار شوی دی؛ د اسلامي ارزښتونو درناوی، افغاني کلتور او د هېواد ملي ګټې.»

مهاجر فراهی د ۲۰۲۴ کال د ډسمبر په ۲۰مه، د افغانستان د خبريالانو مرکز د دې پوښتنې په ځواب کې، چې ايا د جمهوريت د دورې د ټوليزو رسنيو قانون تر هغې پورې چې د دې قانون د تعديل طرحه د طالبانو د مشرتابه له لوري توشيح کېږی، د پلي کېدو وړ او نافذ دی؟ وويل: «هو، له ځينو مواردو پرته، د دې قانون ډېری برخې.» خو سره له دې چې د طالبانو له واکمنۍ څخه څه باندې څلور کلونه وشول، د ټوليزو رسنيو د قانون د تعديل شوې طرحې او معلوماتو ته د لاسرسي قانون برخليک تر ۲۰۲۵ کال پورې لا هم روښانه نه شو او آن تر دې چې د رسنيزو قانونونو پلي کول هم مبهم دي او د ټوليزو رسنيو قانون يوازې په محدودو مواردو لکه د کارې جواز د صادرولو يا نوي کولو او له ماليې سره اړوندو مسائلو کې پلي کېږي.

د طالبانو په حکومت کې سیاستونه او د رسنیو حقونه: د کړنلارو او د هغو د پایلو شننه(۲۰۲۵-۲۰۲۱)

د دې راپور موندنې ښيي، چې د ازادو رسنیو د ځینې له سیاست سره د واکمنې اداري د ځیني منځ لارو چارواکو مخالفت، چې تر ۲۰۲۴ کال پورې په ښکاره توګه څرګندېده، په ۲۰۲۵ کال کې په ندرت ولیدل شو؛ حتی تر دې چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکو او د واکمني اداري لوړ پوړو ویاندویانو په دې برخه کې له خپلو دریځونو څخه په شا شول او یا غلي پاتې دي. د رسنیو او خبریالانو اړوند چارو کې د واکمني اداري د بنسټیزې اداري په توګه د اطلاعاتو او کلتور وزارت ونډه د وخت په تېرېدو کمرنګه شوې او یاد وزارت ځنډې ته شوی دی.

د واکمني اداري د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي چارو مخکني مرستیال [شیر محمد عباس ستانکزي]() د ۲۰۲۴ کال د ډسمبر په ۱۸مه په علومو اکاډمي کې د « د اسلامي نظام په ټینګښت کې د رسنیو ونډه» تر سرلیک لاندې جوړ شوي سیمینار کې پر رسنیو شته محدودیتونو او فشارونو ته په اشاري وویل:« پر هغوی ډېرې نیوکې او محدودیتونه پرته له زیان، هېڅ ګټه نه لري. پر همدې اساس د اسلامي امارت[د طالبانو حکومت] څخه مې غوښتنه داده، چې زموږ رسنۍ تقویت کړي، تر شا یې ودرېږي او په جزئي مسائلو کې دې کار نه سختوي او اجازه دې ورکړي چې نړیوالو رسنیو سره خپلې مبارزې ته دوام ورکړي. دا کار هغه مهال ترسره کېږي، چې د اسلامي امارت او رسنیو ترمنځ واټن له منځه ولاړ شي.»

په همدې سیمنار کې د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خپرونو چارو مرستیال حیات‌الله مهاجر فراهي وویل: « موږ هیڅ کله له رسنیو سره د تقابل لاره نه ده خپله کړې. د رسنیو لپاره مشخصه پته شتون لري او د اطلاعاتو او کلتور وزارت دروازه د رسنیو پر مخ خلاصه ده.»

خو بل‌خوا، د طالبانو د حکومت سخت دریځه لوري د رسنیزو کړنلارو په ابلاغ په ځانګړي ډول د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر قانون پر بنسټ چې د ۲۰۲۴ کال په اګست کې خپور شو، د رسنیو او خپلواکو خبریالانو پر وړاندې سخت چلند خپل کړی دی. د واکمني اداري ځیني چارواکي په ښکاره توګه له خبریالانو سره له تیز چلند او د هغوی له نیولو ملاتړ کوي او حتی یاد چلندونه توجیه کوي.

د طالبانو حکومت د چارو اداري رئیس [نور الحق انور](#) د ۲۰۲۵ کال د سپتمبر په ۲۳مه په کابل کې د «رښتیني ژورنالیزم، پوه خلکو او سالمې ټولنې» تر سرلیک لاندې جوړې شوې ناسته کې وویل، چې د طالبانو حکومت ریښتیني خبریالانو ته اړتیا لري او له هغوی ملاتړ کوي.

د هغه په وینا، خبریالان باید د خبریالۍ اصولو پر بنسټ حقایق منعکس کړي او د خلکو په منځ کې د وحشت او وېرې له خپرولو ډډه وکړي. د چارو اداري رئیس د طالبانو حکومت له رسنیزې پالیسي څخه د دفاع ترڅنګ وویل:« که کوم خبریال بندي شوی؛ حق یې دی، وژلی خو یې نه دی، بلکه تنبیه شوی دی.» هغه د خپلو خبرو په دوام کې د جمهوري نظام پر رسنیو او خبریالانو نیوکه وکړه او هغوی یې په دروغ ویلو او پروپاګند خپرولو تورن کړل.

د ابلاغ شویو رسنیزو کړنلارو شننه

د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۱۵مه د طالبانو له بیا واکمنېدو راهیسې، د واکمني اداري د چارواکو له لوري لږ تر لږه ۲۴ [رسنیزې کړنلارې](#) صادرې شوې، چې په دې برخه کې یې پر رسنیو او خبریالانو ګڼ محدودیتونه تحمیل کړي دي.

۱: د «ملي راډیو او تلویزیون» په ګډون په «دولتي رسنیو» کې د ښځو پر کار بندیز

د جمهوري نظام د ړنګېدو او د طالبانو واک ته راستنېدو په هماغه لومړنیو ورځو کې [ښځینه کارکوونکي](#) د «[ملي راډیو او تلویزیون](#)» په ګډون په «دولتي رسنیو» کې له کار کولو څخه محرومې شوې او د واکمني اداري چارواکو په دې رسنیو کې د ښځو له شتون څخه مخنیوی وکړ. په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې یوې سرچینې د افغانستان د خبریالانو مرکز سره په خبري

کې تایید کړه، چې یاد بندیز د واکمني اداري تر کنټرول لاندې په نورو رسنیو لکه چاپي رسنۍ، حریت او امید راډیوګانو کې هم پلي کیږي.

۲: د لاریونونو او مدني اعتراضونو د پوښښ منع کېدل

د ۲۰۲۱ د سپتمبر په ۸مه د طالبانو د واکمني اداري د کورنیو چارو وزارت د « هر نوم او سرلیک» لاندې د لاریونونو ترسره کول منع کړل او اعلان یې وکړ چې په دې برخه کې د سرغړونې په صورت کې « د پېښې مسؤولیت د سرغړوونکو پر غاړه دی.» په همدې برخه کې [د لاریونونو او مدني اعتراضونو]() د پوښښ د منع کولو په تړاو هم رسنیو ته یو شفاهي کړنلاره ابلاغ شوه.

۳: اطلاعاتو ته پر لاسرسي، د خبر او راپور پر خپرولو او د منځپانګې پر تولید د محدودیت وضع کېدل

د طالبانو د حکومت د اطلاعاتو او رسنیو مرکز رئیس یوسف احمدي د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر په ۱۹مه رسنیو او خبریالانو ته په لاندې شرح، یوه [۱۱ مادهییزه مقرره]() اعلان کړه:

۱- هغه موضوعات دې نه خپرېږي چې د اسلام سره په ټکر کې دي؛

۲- په رسنیزو فعالیتونو کې دې ملي شخصیتونو ته سپکاوی نه کیږي؛

۳- ملي او شخصي حریم ته دې سپکاوی نه کیږي؛

٤- رسنۍ او خبریالان دې رسنیزه منځپانګه نه تحریفوي؛

٥- خبریالان دې په لیکنو کې خبري اصول په پام کې ولري؛

٦- رسنۍ دې په خپلو خپرونو کې توازن په پام کې ولري؛

۷- د هغو موضوګانو په خپرولو کې دې احتیاط وشي، چې کره‌والی یې معلوم نه وي او د مسؤولینو له لوري تایید شوي نه وي؛

۸- د هغو موضوګانو په خپرولو کې دې احتیاط وشي، چې د خلکو پر ذهنونو منفي اغیز لري او یا د خلکو روحیه خرابوي؛

۹- رسنۍ دې د خبرونو په خپرولو کې بې طرفي وساتي او هر هغه څه چې حقیقت وي خپاره کړي؛

۱۰- د حکومت د رسنیو مرکز هڅه کوي، څو له خبریالانو او رسنیو سره همکار پاتې او د راپورونو په جوړولو کې آسانتیاوې برابرې کړي او رسنۍ دې وروسته له دې له دې اداري سره په همغږۍ خپل تفصیلي راپورونه چمتو کړي؛

۱۱- د حکومت د رسنیو په مرکز کې رسنیو او خبریالانو ته د اسانتیا لپاره یو ځانګړی فورم چمتو شوی، څو د هغه په مرسته خپل راپورونه چمتو کړي.

د دې کړنلارې درې لومړۍ مادې د هېواد له ټولیزو رسنیو قانون څخه اخیستل شوي، خو له اسلام سره په ټکر کې او ملي حریم او ملي شخصیت ته له سپکاوي څخه یې تعریفونه واضح نه دي او کولای شي د خبریالانو او رسنیو پر وړاندې فشار ته زمینه برابره کړي.

٤: طالبان د افغانستان د حکومت په توګه پېژندلو ته د خبریالانو او رسنیو اړ ایستل

د واکمنې اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر په ۲۵مه د یاد وزارت مرستیال ذبیح الله مجاهد په لاسلیک په کابل کې یو شمېر تلویزیوني شبکو ته په یو لیک کې یک شېږ ماده‌ییزه کړنلاره ابلاغ کړه. د دې کړنلارې پنځه مادې مخکې هم بیان شوې وې، خو په شپږمه ماده کې راغلي، چې طالبان اوس په ټول افغانستان کنټرول لري او وروسته له دې باید ورته «د طالبانو ډله» ونه ویل شي او پر ځای یې باید « د افغانستان اسلامي امارت» وویل شي. په بله معنی دا کړنلاره رسنۍ اړ باسي څو طالبان د افغانستان د حکومت په توګه په رسمیت وپېژني، په داسې حال کې چې تر دې دمه طالبان یوازې د یوه هېواد«روسیې» له لوري په رسمیت پېژندل شوي دي.

په هرات کې د امر بالمعروف او نهې عن‌المنکر اداري کارکوونکي د موسيقي آلاتو د سوځولو په حال کې. سرچينه: کاوشگر يوتيوب، ۲٦ جون ۲۰۲٤

۵: په رسنيو کې د موسيقي پر خپرولو بنديز

د موسيقي پر خپرولو د بنديز په برخه کې د طالبانو د واکمنۍ اداري له لوري يوه واحده او رسمي کړنلاره رسنيو ته نه ده ورکړل شوې. سره له رسنيو څخه د موسيقي پر خپرولو بنديز د لومړي ځل لپاره په کندهار کې د واکمنۍ اداري د ځواک مرکز دی د ۲۰۲۱ کال د اگست په ۲۹مه ـ واک ته د طالبانو له بيا راگرځېدو دوه اونۍ وروسته ـ رسنيو ته ابلاغ شو.

٦: په تلويزيوني نمايشنامو کې د ښځو پر شتون او د فلم او سريال پر خپرولو بنديز او مخ پټولو ته د ښځينه رسنيزو کارکوونکو اړ ايستل

د واکمنۍ اداري د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزير محمد خالد حنفي د ۲۰۲۱ کال د نومبر ۲۱مه په کال کې د يوې خبري ناستې پر مهال يو اته ماده‌ييزه کړنلاره په لاندې شرح اعلان کړه:

۱- هغه فلمونه دې نه خپرېږي، چې له اسلامي شريعت او افغاني کلتوري ارزښتونو سره سمون نه لري؛

۲- هغه فلمونه دې نه خپرېږي، چې ټولنيزو اخلاقو او د افغانستان کلتوري اصولو ته زيان رسوي؛

۳- د سرگرمۍ او يا شخصيتونو ته د سپکاوي برنامې دې نه خپرېږي؛

٤- د هغو ننداړو څخه دې ډډه وشي، چې پکې شرعي اصول او انساني کرامت تر پښو لاندې کېږي؛

۵- د هغو فلمونو او ويډيوگانو له خپرولو دې ډډه وشي، چې د نارينه‌وو د بدن خصوصي برخې پکې ښودل کېږي؛

٦- په تلويزيونونو کې دې د ښځو له لوري اسلامي حجاب رعايت شي؛

۷- هغه ننداري دې نه خپرېږي، چې ممثلين يې ښځينه وي؛

۸- د هغو سريالونو(فلمونو) خپرول په مطلق ډول بند دي، چې د هغو لوبغاړو څېرې پکې ښکاري، چې د پيغمبرانو او د صحابه کرامو(د حضرت محمد «ص» اصحاب) نقش لوبوي.

په همدې لړ کې د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت استازو د ۱۴۰۱ کال د غويي په ۲۷مه کابل کې د يو شمېر رسنيو له مسؤولينو سره ناسته کې په رسنيو کې د ښځو د شتون او د کار پر مهال د پوښښ څرنګوالي په تړاو د ياد وزارت کړنلاره اعلان کړه. د دې کړنلارې سره سم ښځې بايد تلويزيون کې د ښکاره کېدو پر مهال، خپل مخ پټ کړي.

د تلويزيونونو لپاره د دې کړنلارې پابلې ډېرې سترې وې، ډېرې تلويزيونونو به له دې وړاندې د ترکي او هندي سريالونو په ګډون بهرني سريالونو دوبله او خپرول او له دې لارې به د مخاطبينو د جذب په لټه کې وو. په دې کړنلاره کې حتی هغه تلويزونونه هم شامل وو، چې « د اسلامي منځپانګې لرونکي» فلمونه او سريالونه به يې خپرول او له هغوی هم غوښتل شوي، چې دې بهير ته د پای ټکی کېږدي.

۷: په رسنيو کې د ښځو او نارينه‌وو ترمنځ تفکيک او د هغو مرکو منع کېدل، چې ښځې يې له نارينه او يا نارينه يې له ښځو سره کوي

له دې کړنلارې سره سم رسنۍ ملکفې شوې، چې ښځينه خبرياالانو لپاره ځانګړی ځای په پام کې ونيسي او ښځې او نارينه بايد په يو ګډ چاپېريال کې کار ونه کړي. له دې کړنلارې سره سم ښځينه خبرياالانې نه شي کولای په مستقيم ډول له نارينه‌وو سره مرکه وکړي؛ که څه هم دا محدوديت په کابل کې رسنيو ته کم وو او نارينه‌وو اجازه درلوده په آنلاين بڼه له ښځينه‌وو سره مرکه وکړي. خو سره له دې دا کړنلاره له څو مواردو پرته له کابل څخه بهر په شدت پلي کېږي او ښځې اجازه نه لري حتی رسنيو ته د کار لپاره ورشي. څو موارد هم هغه لړ شمېر رسنۍ رانغاړي چې د ښځو اړوند دي او يا په ځينو ولايتونو کې د خلاص ټولنيزې او کلتوري بستر او د لړ محافظه کاره طالب چارواکو د شتون له امله ښځې په خاصو شرايطو سره له کور څخه بهر له ښځينه‌وو سره مرکې کولای شي او کولای شي په کور کې راپور چمتو او د خپرولو لپاره د رسنۍ دفتر ته ولېږي. هغه رسنۍ چې له دې پرېکړې څخه يې سرغړونه کړې ګواښل شوي او يا تړل شوي دي. د بېلګې په توګه د ۲۰۲۲ کال د جولای په ۳۱مه په جلال اباد کې [هميشه بهار تلويزيون] د ښځينه او نارينه خبرياالانو لپاره د مختلطي ښوونيزې دورې ترسره کولو له امله وتړل شو.

۸: د طالبانو له مخالفانو او منتقدانو سره پر مرکو د محدوديت وضع کېدل

د واکمنې ادارې د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت د ۲۰۲۱ کال د نومبر په ۲۲مه يو کړنلاره ابلاغ کړه، چې پکې له خبرياالانو غوښتل شوي وو، څو د واکمنې ادارې له مخالفانو او هغو شنونکو سره چې پر طالبانو نيوکه کوي، مرکې ونه کړي او يا هم هغوی تلويزيوني بحثونو ته را ونه غواړي. د طلوع نيوز، شمشاد، يک او آريانا په ګډون په کابل کې د څلورو خصوصي تلويزيوني شبکو رئيسان د ۲۰۲۱ د ډسمبر په ۱۶مه او ۲۲مه اطلاعاتو او کلتور وزارت ته احضار شول. په دې ناسته کې چې د استخباراتو او امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت د استازو په شتون کې ترسره شوه، د رسنيو مسؤولينو ته د دې کړنلارې د ښه پلي کولو په موخه يادونه وشوه.

۹: په افغانستان کې د نړيوالو تلويزونونو د برنامو پر خپرولو بنديز

د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۲۷مه واکمنې ادارې هغو کورنيو تلويزيوني شبکو ته، چې د بهرنيو رسنيو برنامې يې خپرولې امر وکړ، څو دې بهير ته د پای ټکی کېږدي. له دې پرېکړې سره د امريکا غږ(پښتو، فارسي)، [بي بي سي](پښتو، فارسي، ازبکي) او همداراز د دويچوله(المان) په ګډون د بهرنيو تلويزيونونو د ټولو برنامو خپرول ودرول شول. د يادو تلويزيونونو برنامې د آريانا نيوز، شمشاد او ارزو په ګډون د يو شمېر کورنيو تلويزونونو له لارې خپرېدلې.

۱۰: د سیاسي، امنیتي او ټولنیزې منځپانګې درلودونکو سوداګریزو اعلاناتو په خپرولو کې د محدودیت لګول

د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال د ۲۰۲۲ کال د اپریل په ۲۶مه رسنیو ته په یو لیک کې روښانه کړه، چې رسنۍ دې له دې وروسته د یاد وزارت پر رسنیو د څار ریاست سره له همغږۍ پرته د هغو سوداګریزو اعلانونو له خپرولو ډډه وکړي، چې سیاسي، امنیتي او ټولیزه منځپانګه لري.

۱۱: د طالب چارواکو پر کړنو د نیوکې نه کولو لپاره رسنیو ته امر

د ۲۰۲۲ کال د اپریل په ۲۲مه د واکمنې اداري مشرتابه ملا هبت‌الله ته له منسوب شوي فرمان سره سم د طالبانو حکومت پر چارواکو نیوکه د شریعت خلاف وبلل شوه. په دې فرمان کې راغلي:« له اسلامي لاربښوونو سره سم، پر طالب چارواکو نیوکه او د بې ځایه تورونو لګول شرعاً جواز نه لري او هغه څوک چې له دې فرمان څخه سرغړونه کوي سزا ورکول کېږي.»

۱۲:په هلمند کې د خبریالانو له لوري له مسؤولینو او خلکو سره پر وېډیویي مرکو او انځور اخیستلو بندیز

په هلمند کې د واکمنې اداري د اطلاعاتو او کلتور ریاست د ۲۰۲۱ د فبروري په ۲۱مه خبریالانو ته په شفاهي توګه له مسؤلینو سره انځوریزې مرکې او یا په یاد ولایت کې له هېوادوالو څخه د وېډیویي راپورونو چمتو کول منع اعلان کړل او خبریالانو ته خبرداری ورکړل شو چې له دې پرېکړې سرغړونه ونه کړي. دا پرېکړه چې په خپل ډول کې بې ساري وه، درې اوونۍ وروسته لغو شوه او خبریالانو ته وویل شول چې سوء تفاهم شوی دی او په دې برخه کې هېڅ محدودیت شتون نه لري. سره له دې، پر انځور اخیستنې او وېډیویي مرکو بندیز په رسمي توګه په ۲۰۲۴ کال کې له کندهاره پیل او نورو ولایتونو ته وغځېد.

۱۳: له تبعیدي رسنیو سره پر کار او همکارۍ بندیز

واکمنه اداره یو شمېر هغه رسنۍ چې د اسلامي جمهوریت نظام تر ړنګېدو وروسته له افغانستان څخه بهر د هېواد د وضعیت د پوښښ لپاره رامنځته شوې دي، د ځان پر ضد په تبلیغاتو تورنوي او څو ځله په کابل او ولایتونو کې خبریالانو ته خبرداری ورکړل شوی، چې له تبعیدي رسنیو سره له هر ډول کار او همکارۍ څخه ډډه وکړي. د افغانستان د خبریالانو د مرکز موندنې

ښيي چې د ډېرى هغو خبريالانو اصلي تور چې د جمهوري نظام له ړنګېدو او د طالبانو له بيا واکمنېدو وروسته نيول شوي دي او يا د هغو رسنيو تور چې تړل شوي او د فعاليت مخه يې نيول شوې ده، همدا له تبعيدي رسنيو سره همکاري ګڼل کېږي.

دا خبرداری په لومړيو کې خبريالانو او رسنيو ته ډېرى وخت په شفاهي ډول رسول کېده، خو په ۲۰۲۴ کال کې په رسمي ډول اعلان شوه، چې له تبعيدي رسنيو سره کار کول منع دي. د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت وياند خبيب غفران د ۲۰۲۴ کال د مې په اتمه نېټه د «افغانستان انټرنيشنل» تلويزيون، چې له لندن څخه افغانستان ته خپرونې کوي، د «د وګړو او حقوقي اشخاصو د حريم په نقض، شخصيت وژنې، د معلوماتو تحريف او د قومي، ژبني او سمتي تعصباتو په دودولو» تورن کړ او ويې ويل، چې د افغانستان انټرنيشنل راډيو او تلويزيون د خپرونو «منځپانګه» او «د وياندويانو چلند» د « افغاني او ديني ارزښتونو خلاف دی» او دا رسنی «د نظام [طالبانو] پر ضد او د طالبانو د مخالفانو په ګټه تبليغات کوي». غفران له کارپوهانو، شننونکو او د هېواد دننه خبريالانو وغوښتل، چې له دې رسنۍ سره په خپرونو کې له ګډون او هر ډول همکاريو څخه ډډه وکړي. په کابل کې باخبره سرچينو د افغانستان د خبريالانو مرکز ته وويل، چې دا بنديز د آمو تلويزيون، هشت صبح آنلاين ورځپاڼې او اطلاعات روز سربېره نورې تبعيدي رسنۍ هم رانغاړي.

۱۴: د هلمند ولايت په سيمه‌ييزو رسنيو کې د ښځو د غږ پر خپرولو بنديز

د ښځو د غږونو خپرول د ۲۰۲۱ کال د اګست په مياشت کې د طالبانو له بيا واکمنېدو سره سم، په ځينو ولايتونو کې په غير رسمي ډول بند شول، خو ياد بنديز ورو ورو نور هم پراخ شو. دا بنديز د لومړي ځل لپاره په هلمند کې په رسمي ډول ولايتي رسنيو ته ابلاغ شو. په هلمند ولايت کې د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور رياست د ۲۰۲۳ کال د جولای په ۲۳مه د دې ولايت له رسنيو وغوښتل، څو د ښځو د غږ له خپرولو ډډه وکړي. دا بنديز د ښځو په غږ هر ډول ژوندی او ثبت شوي خپرونو خپرول رانغاړي. په سيمه ييزو رسنيو کې د ښځو د غږ خپرولو په تړاو په وروستي رسمي اقدام کې، د قندهار ولايتي اداري د ۲۰۲۵ کال د مارچ په ۱۸مه د دې ولايت رسنيو ته په يوه رسمي مکتوب کې په رسنيو کې د ښځو د غږ خپرول په مطلق ډول منع اعلان کړل.

۱۵: د «پرديو اصطلاحاتو» نه کارولو ته د رسنيو اړ ايستل

د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت پخواني سرپرست وزير ملا خيرالله خيرخواه د ۲۰۲۳ کال د ډسمبر په ۹مه له رسنيو وغوښتل، څو د هېواد د «ملي هويت ساتنې» لپاره د «پرديو اصطلاحاتو» له کارولو څخه ډډه وکړي. د افغانستان د خبريالانو مرکز ته باخبره سرچينو وويل، چې د دې لارښوونې موخه په ځانګړي ډول د ځينو رسنيو هغه پروګرامونه او توليد شوې منځپانګه ده، چې په فارسي ژبه خپرېږي او واکمنه اداره د هغو يو شمېر فارسي اصطلاحاتو او کلمو د کارولو پر وړاندې حساسه ده، چې هغه د «ملي اصطلاحاتو» سره په ټکر کې بولي. خيرخواه ورته مهال د هېواد د ټوليزو رسنيو قانون دوو مادو ته په اشاري، چې د ديني، اخلاقي او ټولنيزو ارزښتونو په ساتنه ټينګار کوي، له راډيوګانو او تلويزيونونو وغوښتل، څو د لمانځه پنځه وخته اذانونه خپاره کړي او د اسلامي مناسبتونو، په ځانګړي ډول د روژې مبارکې مياشتې حرمت وساتي.

دافغانستان اسلامي امارت

دکورنیو چارو وزارت

معاونیت اول لمری مرستیالتوب

دکندهارولایت دفتر ریاست

گڼه ۵۳۹/ج ۲ نیټه ۱۴۴۵/۸/۷

بسم الله الرحمن الرحیم

دکندهارولایت وټولو ملکي اونظامي مسئولینوته

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

په ټولو دیني چاروکي موفق اوسئ

ددغه مکتوب په رسیدلوسره تاسو ټولومحترمینوته هدایت کول کیږي چي دائینده لپاره په خپلورسمي اوغیررسمي مجلسونوکي د ذی روح تصویراخستلواوعکاسي کولوڅخه اجتناب وکړئ ځکه ددغه کړنوضررترګټه زیات دي . دخپلوفعالیتونو راپورونه په تحریري اوصوتي (ادیو) شکل سره نشرته سپارئ .

مکتوب دابلاغ دنیټې څخه نافذ دي باید هرڅوک یې په خپله اداره کي عملي کړي.

کندهارولایت سرپرست والی

الحاج ملامحمد شرین اخند

AFJC

۱۶: په کندهار ولایت کې د واکمني اداري د چارواکو له رسمي ناستو څخه په انځور او ویډیو اخیستنې بندیز

په کندهار ولایت کې د واکمنې اداري سرپرست والي ملا شرین آخند د ۲۰۲۴ کال د فبروري په ۱۸مه د یاد ولایت په رسمي ناستو کې د انځور او ویډیو اخیستل منع کړل. هغه له سیمه‌ییزو مسؤولینو وغوښتل څو خپل کاري راپورونه په لیکلي او غږېزه بڼه خپاره کړي.

۱۷: په خوست ولایت کې له رسنیو سره د نجونو او ښځو پر ټیلیفوني اړیکو بندیز

د افغانستان اسلامي امارت
دکورنیوچاروو وزارت
د خوست ولایت امنیه قومندانی
د جنایي جرمونو پر وړاندې د مبارزې ع مدیریت
د تحلیل ارزیابی امریت

۴۳۳
۸۰۰

۱۴۴۵/۸/۹

د خوست ولایت د اطلاعاتو او کلتور محترم ریاست ته !

اسلام علیکم ورحمته الله وبرکاته :

دا چه خوست ولایت یو سرحدي او ګڼ نفوسه ولایت دی چه ډیری خلک بی تعلیم یافته او باسواده دي له همدغې سببه زیات شمیر رادیو ګانې او تلویزونونه یکی فعالیت کوی ،چه په همدغه ولایت کی د ځینو راډیوګانو ځخه اخلاق فساد ته لمن وهل کیږی ،چه بېه مثال یې د ځینو راډیوګانو ځخه ددرسي او نورو ټولنیزو خپرونو خپرول دي چه په دغه درسي او ټولنیزو خپرونو کې زیات تعداد نجونې برخه لري.خو د همدغه درسي او ټولنیزو خپرونو ځخه په سؤ استفاده په رسمي او غیر رسمي وخت کې نجونې د خپرونې مسؤلینو سره تیلیفوني نامشروع اړیکې نیسي،داچي زموږ دافغانستان اوبالخصوص دخوست یوه مسلمانه ، پښتاني، کلتوري او فرهنګي ټولنه ده نو له همدغې وجې دغه تیلیفوني اړیکې له یوې خوا ټولنه د اخلاق فساد په لوري هڅوی او له بلې خوا د اسلامی شریعیت سره په ټکر کې راځي ،نو د دې لپاره چه د خپل قوم ،کلي او سیمې پت او عزت مو ساتلی وی ،باید په خپرول خپرونو له انجونوسره له ټلیفوني ارتباط ځخه ډډه وشي او یاې خوا نوموړی میډیاوې ددرسي خپرونو لپاره د پوهنې ریاست لخوا رسمي جوازونه نه لري او همدارنګه زموږ اداری د معلوماتو په نظر کې نیولو سره چه اکثره واقعات له همدغه طریقه صورت نیسي، د دی لپاره چه د جنایي واقعاتو مخنیوی وشی او هم د اخلاق فساد د واقعاتو ګراف ټیټ شي ،او مخکې له دې چه د میډیاوو مسؤلین زموږ اداری لخوا احضارشي ،بناً ستاسو محترم ریاست ځخه هیله کوو چه د خپله طریقه اړوند میډیاوې د دغسې ناوړه کړنو د مخنیوی پخاطر د خپل وظیفوی صلاحیت او مسؤلیت له رویه په جریان کې کړی ، تر څو وروستی ګوم دول قانونی کړنې چه په نظر کې دی ترسره شي .

په درنښت
دخوست ولایت امنیه قومندان
الحاج حافظ عبدالرشید «عمری»

کاپي :-
د خوست ولایت د امر بالمعروف ... محترم ریاست ته

AFJC

د طالبانو له بیا واکمنېدو وروسته د لومړي ځل لپاره په خوست ولایت کې له رسنیو سره [د ښځو او نجونو](#) [پر ټیلیفوني اړیکو](#) د بندیز موضوع په رسمي ډول رسنیو ته ابلاغ شوه. په خوست ولایت کې د واکمنې اداري امنیه قومندانی د ۲۰۲۴ کال د فبرورۍ په ۲۴مه، د یوې کړنلارې په ابلاغ سره اعلان وکړ، چې د یاد ولایت له راډیوګانو او تلویزیونونو سره د نجونو هر ډول ټیلیفوني اړیکې منع دي.

په خوست ولایت کې د واکمنې اداري امنیه قومندان عبدالرشید عمري، په یوه رسمي لیک کې رسنیو ته وویل: «د خوست ځینې خصوصي راډیوګانې اخلاقي فساد ته لمن وهي، چې ښه بېلګه یې د ښوونځیو د درسونو خپرول او هغه ټولنیزې برنامې دي، چې په کې ډېرې نجونې برخه اخلي.» هغه په یاد لیک کې زیاته کړه چې: «له همدې درسي او ټولنیزو خپرونو څخه په ناوړه ګټه اخیستنې، نجونې په رسمي او غیر رسمي وختونو کې د خپرونو له چلوونکو سره غیر مشروع ټیلیفوني اړیکې ټینګوي، چې دا ډول اړیکې له یوې خوا ټولنه د اخلاقي فساد لور ته بیایي او له بلې خوا د اسلامي اصولو خلاف دي.»

نوموړي خبرداری ورکړ، چې که سیمه ییزې رسنۍ خپلو خپرونو کې د نجونو ټیلیفوني اړیکو ته زمینه برابره کړي، مسؤلین به یې را وبلل شي او د قانون منګولو ته به وسپارل شي.

۱۸: د امر بالمعروف قانون او د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو د بندیز په ګډون نوي بندیزونه

د امر بالمعروف او نهی عن المنکر قانون له خپرېدو سره سم، د رسنیو او خبریالانو پر فعالیتونو کې باید او نه بایدونه نوي پړاو ته داخل شول. یاد قانون په یو ډول یو شمېر پخواني محدودیتونه تایید او ځیني نوي محدودیتونو ته قانوني بڼه ورکړه، چې باید پلي شي. د واکمني اداري عدلیې وزارت د ۲۰۲۴ کال د جولای په ۳۱مه اعلان وکړ چې د امر بالمعروف او نهی عن المنکر قانون د طالبانو د مشرتابه ملا هبت‌الله اخندزاده په فرمان ترتیب او توشیح شوی دی.

د یاد قانون په ځلورمه ماده کې راغلي، چې دا قانون په ټولو ادارو، عامه ځایونو او پر هغو اشخاصو چې د افغانستان په قلمرو کې اوسېږي، تطبیقېږي. یاد قانون محتسبانو (د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت اجرایي ځواک یا اخلاقي پولیسو) ته «پراخ صلاحیتونه» ورکوي. د موضوع پراخوالی تر دې حده دی، چې محتسبانو ته دا اجازه ورکوي، څو د هېوادوالو پر چلند، جامو او ظاهري بڼه څارنه وکړي او د باید او نه بایدونو ورته وټاکي. په دې قانون کې ځیني محدودیتونه په ښکاره او ځیني په مبهم ډول ځای پر ځای شوي، چې کولای شي د رسنیو، خبریالانو او په ځانګړي ډول د ښځینه خبریالانو کار تر اغېزې لاندې راولي.

د دې قانون په ۱۷مه ماده کې په مبهمه توګه ویل شوي، چې محتسب مسؤلیت لري، څو د رسنیو مسؤولین مکلف کړي، چې د شریعت او مذهب خلاف مطالبو او هغو مطالبو له خپرولو، چې مسلمان ته د سپکاوي او توهین لامل کېږي، مخنیوی وکړي. دا موضوع روښانه نه ده او ممکن بېلابېل تفسیرونه ترې وشي او د رسنیو او ازادو خبریالانو د ځپلو لپاره زمینه برابره کړي. همدارنګه، د همدې مادې په بل بند کې محتسبانو ته اجازه ورکړل شوې، چې د هغو مطالبو له خپرولو مخنیوی وکړي چې د ذی‌روح (ژوندیو موجوداتو) انځورونه پکې وي.

سربېره پر دې، د قانون د دوه ویشتمې مادې په نهم بند کې، د «ځانګړو منکراتو» تر سرلیک لاندې راغلي چې محتسب دنده لري، څو له ټیپ (غږ ثبتوونکي وسیلې)، راډیو او ورته نورو وسایلو څخه د ناوړه استفادې او په کمپیوټر، موبایل او ورته وسایلو کې د ذی‌روح (ژوندیو موجوداتو) د انځورونو او فلم له اخیستلو او کتلو څخه مخنیوی وکړي. همدارنګه، د همدې

مادي په لسم بند کې له کور څخه بهر یا په غوږونو کې د ښځې د غږ یا موسیقۍ یادونه شوې او محتسب د هغې پر مخنیوي مکلف شوی دی. د همدې ماده کې په ۲۲ام بند کې، له نکتایي (چې په رسنیو کې هم کارېږي) څخه د «غیر شرعي نښې» په توګه یادونه شوې، چې محتسب یې باید مخنیوی وکړي. د یادو مواردو منځپانګه هم ناروښانه ده، خو د سرغړونکو لپاره یې جزا ټاکل شوې ده.

د یاد قانون په ۲۴مه ماده کې راغلي، هغه کس ته چې په ښکاره ډول منکر ترسره کړي، د ګناه ډول ته په کتلو لومړی د نصیحت، بیا وېرولو، تنبیه او په سختو لفظونو ګواښلو، د مال ضبطولو، له یوې تر درېیو ورځو پورې بند او په نورو هغو سزاوو چې محتسب یې مناسب وګڼي او د محاکمو لپاره ځانګړې نه وي، سزا ورکول کېږي. که چېرې په دې لارو اصلاح نه شو، بیا محکمې ته ورپېژندل کېږي.

د افغانستان د خبریالانو د مرکز موندنې ښیي چې د دې قانون د پلي کولو لپاره په هر ولایت کې د اړوندو چارواکو په ګډون ولایتي کمیټې جوړې شوې دي. په کابل کې د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت یو پلاوی په پرله‌پسې ډول له رسنیو سره ویني، د قانون جزئیات ور یادوي او له هغوی غواړي چې پلي یې کړي. دغه وزارت په غیر مستقیمه توګه سیمه‌ییز چارواکي هم تر فشار لاندې راولي، څو د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر قانون د پلي کولو لپاره اقدام وکړي.

رسمي جریده | جریده رسمی

• د امـــر بالمـعروف او نهـی عن المنکر قانون | • قانون امر بالمـعروف و نهـی عن المنکر

• د عالیقدر امیرالمؤمنین حفظه الله تعالی فرمان | • فرمـــان عالیقدر امیرالمـــؤمنین حفظه الله تعالی

د خپرېدونېټه: د ۱۴۴۶ هــ.ق کال د محرم الحرام د میاشتې (۲۵)
د ۱۴۰۳ هــ.ش کال د زمرې د میاشـــتې (۱۰)
پرله پسې نمبر (۱۴۵۲)

تاریخ نشر: (۲۵) محرم الحرام سال ۱۴۴۶ هــ.ق
(۱۰) اسد سال ۱۴۰۳ هــ.ش
نمبر مسلسل (۱۴۵۲)

AFJC

د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو بندیز او له ویډیویي مرکو څخه په ډډه کولو د واکمني اداري د چارواکو اړ ایستل، د ۲۰۲۵ کال تر پایه لاندې پایلو ته ورسېد:

الف- ۲۳ ولایتونو ته د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو د بندیز پراخېدل

د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو بندیز د ۲۰۲۴ کال د اګست له ۱۵مې په کندهار ولایت کې د ملي تلویزیون له بندېدو او راډیو ته اوښتو پیل شول او وروسته د هلمند په ګډون نورو ولایتونو ته وغځېد. د افغانستان د خبریالانو مرکز موندنې ښیي، چې د ۲۰۲۵ کال تر پایه یاد بندیز د ۳۴ ولایتونو له ډلې په ۲۳ ولایتونو کې په رسمي ډول ابلاغ شوی دی. د دې لړۍ

په پراخېدو په یادو ولایتونو کې د ملي تلویزیون ولایتي څانګې تړل شوي او یا راډیو ته اوښتي دي او سربېره پر دې لسګونه خصوصي تلویونونه، راډیو ګانې او چاپي او آنلاین نشریې له دې لړۍ څخه اغیزمنې شوې او په شدت محدودې شوې دي.

ب- د ژوندیو موجوداتو د انځورونو له خپرولو څخه د واکمنې ادارې د ۱۱ وزارتونو او بنسټونو ډډه کول

د افغانستان د خبریالانو مرکز څېړنې ښیي، چې د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت په ۲۰۲۵ کال کې د ژوندیو موجوداتو د انځورونو خپرول د واکمنې ادارې بنسټونو ته هم غځولي دي. دا څېړنې ښیي، چې په کابل کې د واکمنې ادارې د ۳۱ وزارتونو یا خپلواکو ریاستونو له ډلې څخه په امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر، لوړو زده کړو، پوهنې، عدلیې، مالیې، ښار جوړونې، اوبو او انرژۍ، پېښو سره د مبارزې، تخنیکي تعلیماتو ادارې، سترې محکمې او اداري اصلاحاتو وزارتونو او ادارو کې دا طرحه پلې کېږي او د یادو وزارتونو او ادارو چارواکې ډېر لږ د ژوندیو موجوداتو درلودونکې خبري منځپانګه خپروي او ډېر لږ وېډیویي مرکې او مصاحبې ترسره کوي.

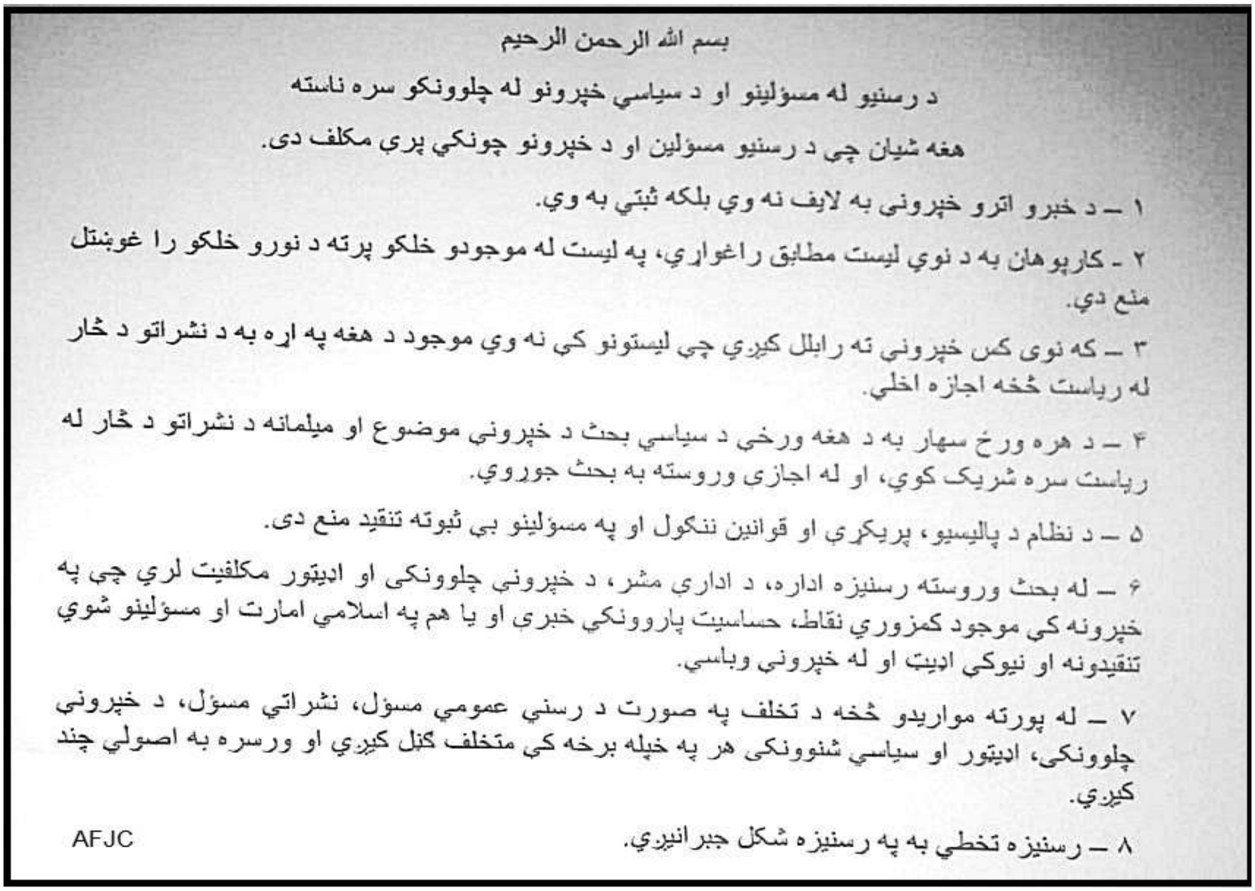

بسم الله الرحمن الرحيم

د رسنيو له مسؤلينو او د سياسي خپرونو له چلوونکو سره ناسته

هغه شيان چې د رسنيو مسؤلين او د خپرونو چونکي پرې مکلف دی.

۱ ــ د خبرو اترو خپروني به لايف نه وي بلکه ثبتي به وي.

۲ ـ کارپوهان به د نوي ليست مطابق راغواړي، په ليست له موجودو خلکو پرته د نورو خلکو را غوښتل منع دي.

۳ ــ که نوی کس خپروني ته رابلل کيږي چې ليستونو کې نه وي موجود د هغه په اړه به د نشراتو د څار له رياست څخه اجازه اخلي.

۴ ــ د هره ورځ سهار به د هغه ورځي د سياسي بحث د خپروني موضوع او ميلمانه د نشراتو د څار له رياست سره شريک کوي، او له اجازې وروسته به بحث جوړوي.

۵ ــ د نظام د پاليسيو، پريکړې او قوانين ننکول او په مسؤلينو بې ثبوته تنقيد منع دی.

۶ ــ له بحث وروسته رسنيزه اداره، د اداري مشر، د خپروني چلوونکی او اديټور مکلفيت لري چې په خپرونه کې موجود کمزوري نقاط، حساسيت پاروونکي خبرې او يا هم په اسلامي امارت او مسؤلينو شوي تنقيدونه او نيوکي اديټ او له خپروني وباسي.

۷ ــ له پورته مواريدو څخه د تخلف په صورت د رسني عمومي مسؤل، نشراتي مسؤل، د خپروني چلوونکی، اديټور او سياسي شنوونکی هر په خپله برخه کې متخلف ګڼل کيږي او ورسره به اصولي چند کيږي.

۸ ــ رسنيزه تخطي به په رسنيزه شکل جبرانيږي.

AFJC

۱۹: په رسنيو کې د سياسي او اقتصادي ژونديو ګردي ميزونو پر خپرولو بنديز

۲۰: د واکمني اداري د قانونونو، پاليسيو او پريکړو له ننګولو او پر چارواکو له نيوکې څخه د رسنيو ډده کول

۲۱: رسنيو ته د اطلاعاتو او کلتور وزارت له لوري د نا تاييد شويو کارپوهانو پر بللو بنديز

د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ۲۰۲۴ کال د سپتمبر په ۲۱مه نېټه په کابل کې د يو شمېر رسنيو له مسؤولينو سره ناسته کې، يو اتهماده‌ييزه کړنلاره ابلاغ کړه. د دې کړنلارې دريو مادي (۱، ۲ او ۵) نوي محدوديتونه اعلانوي. په دې کړنلاره کې ټينګار شوی، چې د رسنيو مسؤولين او د تلويزيوني خپرونو مخته وړونکي(مجريان) مکلف دي، چې دا موارد پلي کړي:

۱- مرکې او بحثونه بايد ثبت شي او په ژوندۍ بڼه خپاره نه شي؛

۲- څېړونکي بايد د نوي لېست له مخې راوبلل شي، د هغو کسانو رابلل، چې نومونه يې په لېست کې نښته، منع دي؛

۳- د هغو کسانو د رابللو لپاره چې نوم يې په لېست کې نشته، بايد (د اطلاعاتو او کلتور وزارت) له پر رسنيو د څار رياست څخه اجازه واخيستل شي؛

٤- هر سهار بايد د سياسي خپرونو او ميلمنو لېست له پر رسنيو د څار رياست سره شريک شي او د ياد رياست له تاييد وروسته دي، د خپرونې د جوړلو لپاره اقدام وشي؛

۵- د نظام (د طالبانو حکومت) د قوانینو، پالیسیو او پرېکړو ننګولو او همدارنګه له ثبوت پرته پر مسؤلینو نیوکه کول، منع دي؛

۶- د رسنۍ مسؤول، د رسنۍ اداره، د خپروني مخته وړونکی او اېډیټر(سمونکی) مکلف دي، چې له خپرېدو وروسته د ثبت شوې برنامې حساس ټکي، پر اسلامي امارت (طالبانو حکومت) او مسؤولینو نیوکې او نورې کمزورۍ حذف کړي؛

۷- که له پورته موادو څخه سرغړونه وشي، د رسنۍ عمومي رئیس، د نشراتو مسؤول، د خپروني مخته وړونکی، اېډیټر (تولیدوونکی/سموونکی) او سیاسي کارپوه (مېلمه) متخلف بلل کېږي او له هغوی سره به د اصولو له مخې چلند وشي؛

۸- رسنیزه تېروتنه باید په رسنیزه توګه جبران شي.

د افغانستان د خبریالانو مرکز د یاد شوي لېست کاپي ته هم لاسرسی پیدا کړی، چې ۶۸ کسان پکې شامل دي. په کابل کې د یو شمېر خصوصي ټلویزیونونو مسؤلینو د افغانستان د خبریالانو مرکز سره په خبرو کې د دې ناستې منځپانګه او کړنلاره تایید کړې ده.

د دې کړنلارې له ابلاغ پنځه میاشتې وروسته، د واکمني ادارې د اطلاعاتو او کلتور وزارت یو ځل بیا د طلوع نیوز، شمشاد، یک او ژوندون په ګډون په کابل کې یو شمېر تلویزیونونو ته د دې اتهامه‌پیز حکم د نه مراعت کولو، په تېره بیا د ژوندیو خپرونو د نشر په اړه، خبرداری ورکړ. د ۲۰۲۵ کال د فبرورۍ په نهمه، په کابل کې د یو شمېر ټلوېزیونونو مسؤلین اطلاعاتو او کلتور وزارت ته وروبلل شول او ورته وویل شول، چې نور باید سیاسي خپروني او بحثونه خپاره نه کړي. درې ورځې وروسته، ځینو تلویزیوني خبریالانو د افغانستان د خبریالانو مرکز ته وویل، چې دا حکم حتا اقتصادي بحثونه هم رانغاړي، هغه بحثونه چې د طالبانو حکومت تر پوښتنې لاندې راولي او شخصي ټلوېزیونونه اړ شوي دي، چې دا حکم پلي کړي. مسؤولینو ته ویل شوي چې د اړتیا په صورت کې کولای شي یوازې د حکومتي ادارو له ویاندویانو سره خبرې وکړي.

په کابل کې د یوه خصوصي ټلوېزیون خبریال د ۲۰۲۵ کال په ډسمبر میاشت کې وویل، چې په ځینو مواردو کې یې له لېست څخه بهر کسان هم رابللي دي، خو استخباراتو خبرداری ورکړی چې په [سیاسي یا اقتصادي ګردي مېزونو] کې باید د واکمن نظام دننني ستونزې او ساختاري اختلافات تر بحث لاندې ونه نیول شي. هغه وویل چې اجازه نه لري له سیاسي مخالفانو یا د واکمني ادارې له اپوزیسیون سره مرکه او یا خبرې وکړي. د ده په وینا، سربېره پر دې، خبرداری ورکړل شوی، چې د ملګرو ملتونو د استازولۍ (یوناما) او د امنیت شورا هغه راپورونه چې د افغانستان امنیتي ستونزې بیانوي یا د طالبانو د چارواکو د بندیزونو د څارنې د کمېټې راپورونه، خپور نه کړي. نوموړي زیاته کړه چې له خلکو سره ځانګړې مرکې، یا په هغو موضوعاتو لکه د نجونو د لوړو پر زده- کړو بندیز یا له کوره بهر د ښځو پر کار د محدودیتونو په تړاو راپورونه هم، چې واکمنه اداره تر پوښتنې لاندې راولي، منع دي.

۲۲: د واکمني ادارې وژل شویو چارواکو ته پر «شهید» ویلو اړ ایستل

په ۲۰۲۴ کال کې، په جګړو کې د واکمني ادارې د چارواکو او وژل شویو ځواکونو لپاره د «شهید» کلمې د کارولو لپاره پر رسنیو فشارونه زیات شول. یاده موضوع د ډسمبر په ۱۱مه کله چې د واکمني ادارې د کډوالو چارو وزیر [خلیل الرحمن حقاني] په کابل کې په یوه چاودنه کې ووژل شو، برسیره شوه. په کابل کې د یو شمېر رسنیو مسؤلینو د افغانستان د خبریالانو مرکز ته وویل، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت او استخبارات ادارې له لوري په دې برخه کې تر فشار لاندې راوستل شوي او حتی ځینو رسنیو د خپل خپور شوي خبر متن سم کړی او د شهید کلمه یې ور زیاته کړې ده.

اطلاعات او فرهنگ وزارت
کندهار اطلاعات او فرهنگ ریاست
اطلاعاتو آمریت

د کندهار راډیوګانو لپاره لازمي لارښووني!

السلام علیکم ورحمت الله وبرکاته!

۱- د راډیوګانو په خبرونو او راپورونو کې باید د افغانستان اسلامي امارت د زعیم لپاره "عالیقدر امیرالمومنین حفظه الله" عنوان او د حکومت لپاره د اسلامي امارت عنوان وکارول سي.

۲- په راډیوګانو کې د ښځو پږغ په مطلق ډول بند دی، او په تفریحي خبرونو کې د ښځو پیغامونه خپرول او نشرول هم منع دي.

۳- د هر ډول دوایانو، ارایشي کریمونو او پوډرونو، د کلینیکونو او دواخانو اعلاناتو نشرول د صحت عامې ریاست د رسمي تایید پاني پرته منع دي.

۴- د راډیوګانو کار کوونکي چې د راپورونو او خبرونو د ثبت لپاره د کندهار ښار او ولسوالیو ته سفر کوي، باید د کندهار اطلاعات او فرهنګ ریاست رسمي اجازه لیک ولري.

درنښت

کندهار اطلاعات او فرهنگ ریاست

AFJC

د کندهار ولایت راډیو ګانو ته د یاد ولایت د اطلاعاتو او کلتور ریاست کړنلاره، ۲۰۲۵ د مارچ ۱۷

۲۳: د طالبانو مشر لپاره د القابو په کارولو اړ ایستل او په کندهار کې له اجازې پرته پر راپور جوړولو بندیز

په کندهار ولایت کې د واکمنې اداري د اطلاعاتو او کلتور ریاست د ۲۰۲۵ کال د مارچ په ۱۷مه په یوه رسمي لیک کې رسنیو ته نوي محدودیتونه ابلاغ کړل. په دغه لیک کې د «د کندهار راډیوګانو لپاره لازمي لارښووني» تر سرلیک لاندې څلور نوې لارښوونې په لاندې ډول بیان شوې دي

۱- د راډیو ګانو په خبرونو او راپورونو کې باید د افغانستان اسلامي امارت د زعیم لپاره «عالیقدر امیرالمؤمنین حفظه الله» عنوان او د حکومت لپاره د اسلامي امارت عنوان وکارول شي؛

۲- په راډیو ګانو کې د ښځو غږ په مطلق ډول بند دی او په تفریحي خپرونو کې د ښځو پیغامونه خپرول او نشرول هم منع دي؛

۳- د هر ډول دوایانو، آرایشي کریمونو او پوډرونو، د کلینیکونو او درملتونونو د اعلاناتو نشرول د عامې روغتیا ریاست له رسمي تایید پاڼې پرته دي؛

۴- د راډیوګانو کارکوونکي چې د راپورونو او خبرونو د ثبت لپاره د کندهار ښار او ولسوالیو ته سفر کوي، باید د کندهار ولایت د اطلاعاتو او کلتور ریاست رسمي اجازه لیک ولري.

په کندهار کې پر دې محدودیتونو (په ځانګړې ډول د ښځو لپاره) سربېره په ځینو لویو ښارونو لکه کابل، جلال‌اباد، هرات او مزارشریف کې لا هم ځینې ښځې کولای شي په رسنیو کې کار وکړي یا له لیرې همکاري وکړي. خو له دې پرته، په ډېرو نورو ولایتونو کې پر رسنیو فشار راوړل کېږي چې د واکمنو چارواکو لپاره مذهبي او تشریفاتي القاب وکاروي،سربېره پر

دي، په ټولو ولایتونو کې د راپور جوړولو او مرکې اخیستلو لپاره رسمي اجازه او مخکنۍ همغږي اړینه بلل کېږي او خبریالان اړ دي چې د واکمني اداري هغو سرو کرښو او مبهمو ټکو ته پام وکړي، چې د ملي ګټو او اسلامي ارزښتونو تر عنوان لاندې تعریف شوي دي.

بهرني خبریالان چې له افغانستانه د راپور جوړولو اراده لري، باید مخکې له مخکې خپله غوښتنه د واکمني اداري بهرنیو چارو وزارت ته وسپاري او څرګنده کړي چې د کومې موضوع په اړه راپور جوړوي. یوه سیمه‌ییز خبریال چې له یو شمېر بهرنیو خبریالانو سره یې کار کړی، ویلي چې که د راپور موضوع د طالبانو د حکومت د خوښې موضوع، لکه «د امنیت ښه والي» یا «د ښارونو او لارو د رغونې» په تړاو وي نو اجازه ورکول کېږي، خو که موضوع ورته د منلو نه وي، میاشتې میاشتې یې غوښتنې بې ځوابه پاتې کېږي او ورته ویل کېږي چې غوښتنه تر څېړنې لاندې ده.

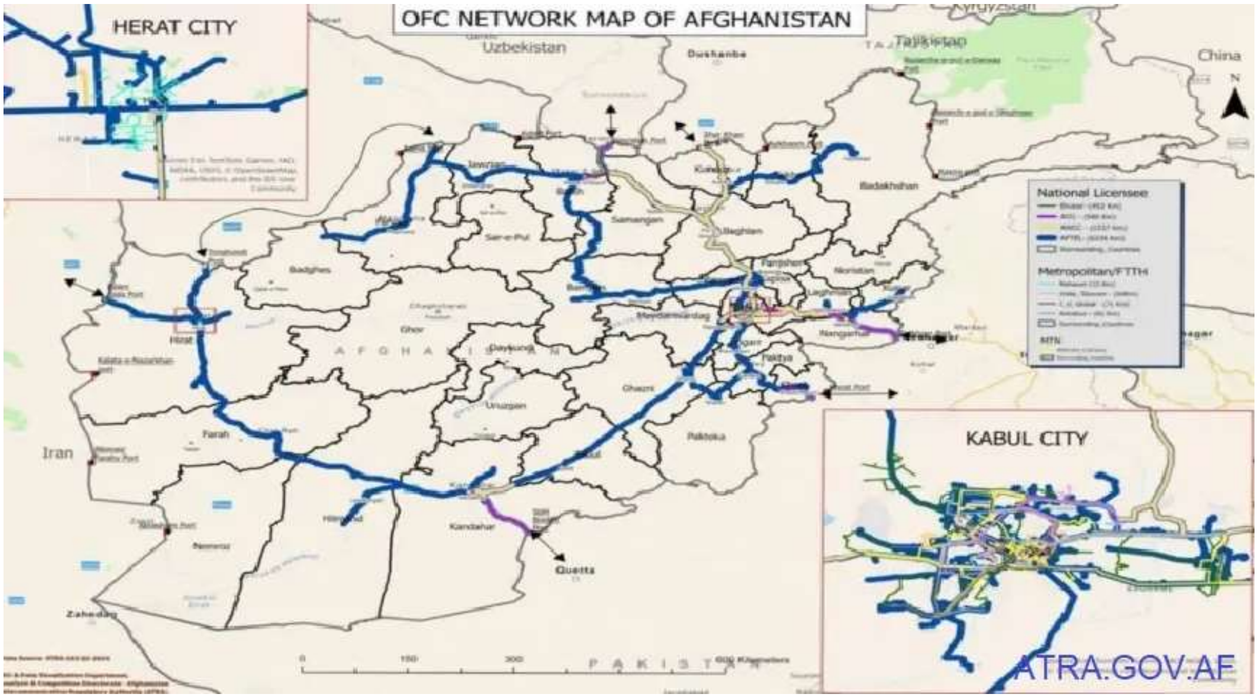

د افغانستان د نورو فایبر شبکه

۲۴: له «منکراتو څخه د مخنیوي» په موخه د انټرنټ پرې کول

د ۲۰۲۵ کال د سپتمبر په ۲۹مه د طالبانو د حکومت مشرتابه ملا هبت الله اخندزاده په امر په هېواد کې د نوري فایبر انټرنټ پرې شو. په پیل کې دا کار په بلخ کې وشو او وروسته ټول هېواد ته وغځېد.

په بلخ کې د واکمني اداري د والي ویاند حاجي زید، د سپتمبر په ۱۵مه د اکس(ټویټر) په یو پوست کې اعلان وکړ، چې په یاد ولایت کې د طالبانو د مشرتابه د حکم پر بنسټ نوري فایبر انټرنټ پرې شوی دی. هغه زیاته کړه، چې یاد اقدام له «منکراتو څخه د مخنیوي» په موخه ترسره شوی او د اړینو اړتیاوو د پوره کولو لپاره په هېواد کې دننه بدیلې لارې په پام کې نیول شوي دي.

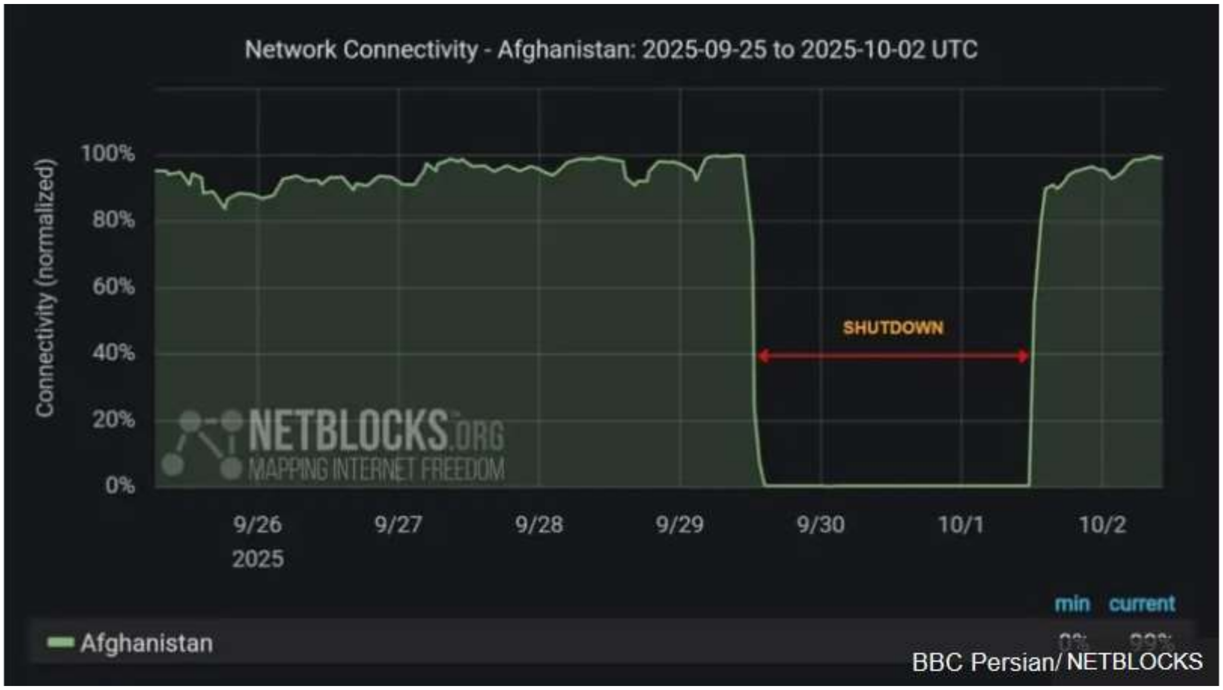

د هېواد په کچه د انټرنټ پرې کېدلو دوه ورځې وخت واخیست او د اکتوبر په لومړۍ نېټه بېرته وصل شو او عادي وضعیت ته راوګرځېد. د انټرنټ د پرې کېدو پر اقتصادي پایلو سربېره، یو لوی منفي اغېز دا وه، چې انلاین اطلاعاتو ته د خلکو لاسرسی محدود شو او د هېواد دننه رسنیز فعالیتونه له جدي ګډوډۍ سره مخ شوي وو.

ځینو رسنیو راپور ورکړ، چې د ۲۰۲۵ کال د سپتمبر میاشتې په لومړیو کې د یو شمېر لویو ولایتونو لکه ننګرهار، بلخ، کندهار او هرات والیانو په ناسته کې، چې د طالبانو د مشرتابه په شتون کې په کندهار کې ترسره شوې وه، د انټرنټ د پرې کولو پرېکړه وشوه. وروسته له هغې د طالبانو مشرتابه د مخابراتو وزارت له چارواکو وغوښتل څو انټرنټ فلټر شي، خو د منځپانګې په فیلتر کولو او د کارکوونکو د لاسرسي په محدودولو کې د یاد وزارت د پاتې راتلو په پایله کې ملا هبت الله امر وکړ څو انټرنټ په بشپړه توګه قطع شي.

رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته د رسېدني کمیسیون ناسته. سرچینه د اطلاعاتو او کلتور وزارت، ۲۰۲۵ د اکتوبر ۱۲

د رسنیزو شکایتونو او سرغړونو د څېړنې او معلوماتو ته د لاسرسي لپاره حقوقي او قانوني چوکاټونه

په اسلامي جمهوري نظام کې د ټولیزو رسنیو د قانون پر بنسټ، رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته د رسېدنې کمیسیون جوړ شوی و او صلاحیت یې درلود، څو سرغړونکې رسنیو او خبریالانو ته له احوالو سره سم توصیه، خبرداری او یا د تعقیب په موخه عدلي او قضایي ارګانونو ته وروپېژني، څو په دې توګه رسنیزو شکایتو او سرغړونو ته له قانوني لارې څخه د رسېدنې ترڅنګ، د بېلابېلو عناصرو له لارې د رسنیو او خبریالانو د ګواښلو او مستقیمې مداخلې مخه ونیسي.

رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته د رسېدني کمیسیون د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۱۵مه د جمهوري نظام له ړنګېدو وروسته له فعالیت پاتې شو، خو یو کال وروسته د ۲۰۲۲ کال د اګست په ۲۳مه یې له نویو غړیو سره بېرته په فعالیت پیل وکړ. د دې کمیسیون غړي چې باید د ټولنیزو رسنیو له قانون سره سم باید د ښځو په ګډون ۱۱ کسه وي، له ۱۷ نارینه غړو څخه جوړ دی، چې د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزیر یې د رئیس او د یاد وزارت پنځه چارواکي، د عدلیې وزارت استازی، د امر بالمعروف وزارت استازی، د استخباراتو استازی، د کابل پوهنتون د ژورنالیزم پوهنځي استازی، د خبري بنستونو څلور استازي او د رسنیو درې استازي یې د غړو په توګه دي.

د واکمني اداري د اطلاعاتو او کلتور وزارت ویب سایټ، چې رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته د رسېدني کمیسیون خبرونه خپروي په ۲۰۲۵ کال کې د یاد کمیسیون له اته ناستو خبر ورکړی، چې ډېر تمرکز یې رسنیزو شکایتونو ته پر رسېدنه دی او د واکمني اداري د بنسټونو له لوري د خبریالانو او رسنیو له حقونو څخه د سرغړوني پېښنه نه لیدل کېږي.

د افغانستان د خبریالانو مرکز څېړنې ښيي، چې استخبارات او امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت د رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته رسېدني کمیسیون صلاحیتونو ته په بې پامی د هغو رسنیو او خبریالانو پر وړاندې اقدام کوي، چې سرغړونه یې کړې وي، چې یادو اقداماتو کې ګواښ، خبرداری، د خبریالانو نیول او د رسنی تړل شامل دي.

رسنيزو سرغړونو او شکايتونو ته د رسېدنې کميسيون يوه غړي د افغانستان د خبريالانو مرکز سره په خبرو کې روښانه کړه، چې د ياد کميسيون صلاحيت ډېر محدود دی او استخبارات او امر بالمعروف وزارت په خپلواکه توګه عمل کوي او کميسيون ته ځواب ويونکي نه دي.

په ۲۰۲۵ کال کې د خبريالانو او رسنيو له حقونو څخه د سرغړونې شمېرې

د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر په قانون کې د ژونديو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو له بنديز پرته، په هېڅ رسنيزه کړنلاره کې چې وړاندې مطرح شوې، د خبريالانو او رسنيو له لوري يې د نه پلي کولو په صورت د پايلو په تړاو څه نه دي ويل شوي، ورته مهال د افغانستان د خبريالانو مرکز موندنې ښيي، هغه خبريالانو چې دا کړنلارې يې نه دي پلي کړي ګواښل شوي او يا بندي شوي دي او يا رسنۍ له تنبيهي اقداماتو لکه په لنډ مهاله يا دايمي توګه له فعاليت پاتې کېدو سره مخ شوي دي.

افغانستان د خبريالانو د مرکز د رسنيو د ازادۍ څارونکي په ۲۰۲۵ کال کې د رسنيو او خبريالانو له حقونو څخه د سرغړونې لږ تر لږه ۲۰۵ پېښې ثبت کړې دي، چې پکې د دوو تنو وژل کېدل، درې تنو ټپي کېدل ــ پاکستاني پوځيانو ته منسوب شويو بريدونو کې ــ او د ۳۴ خبريالانو د نيولو په ګډون، ۱۶۶ د ګواښونو پېښې شاملې دي.

په ۲۰۲۵ کال کې د رسنيو له حقونو څخه د سرغړونو شمېرې د ۲۰۲۴ کال په پرتله شاؤخوا ۱۳ سلنه زياتوالی ښيي. په ۲۰۲۴ کال کې ۱۸۱ پېښې ثبت شوې وې، چې پکې ۱۳۰ د ګواښونو او ۵۱ د خبريالانو نيول شامل وو. د ياد کال د ګواښونو له ډلې څخه لږ تر لږه ۱۸ پېښې د رسنيو پر فعاليت د بنديز يا تړل کېدو په اړه وې. د افغانستان د خبريالانو مرکز د ۲۰۲۱ د اګست له ۱۵مې د ۲۰۲۴ کال تر پايه د خبريالانو او رسنيزو کارکوونکو د نيولو د ۲۶۰ پېښو په ګډون د رسنيو او خبريالانو له حقونو څخه د سرغړونې شاؤخوا ۶۰۰ پېښې ثبت کړې دي.

سربېره پر دې تېر کال اطلاعاتو ته لاسرسی هم د پخوا په پرتله لا ډېر محدود شو او رسنۍ په ځانګړې ډول د ښځينه‌وو رسنۍ د ۲۰۲۴ کال په پرتله لا ځنډې ته شوې.

په ۲۰۲۵ کال کې د انځورونو پر اخيستلو او چاروکو سره پر وېډيويي مرکو بنديز د فراه، نيمروز، بدخشان، بغلان، جوزجان، زابل، پروان، کندز، باميان، دايکندی، فارياب، پنجشير، لغمان، سرپل، بلخ، هرات او پکتيا ولايتونو په ګډون ۱۷ ولايتونو ته پراخ شو او په رسمي ډول رسنيو ته ابلاغ شو. همداراز په خوست ولايت کې يو شمېر خبريالانو د افغانستان د خبريالانو مرکز ته وويل، چې په خوست کې د سيمه‌ييزو چاروکو سره پر مرکو او د رسنيو له لوري پر انځور اخيستنې د بنديز موضوع د ډسمبر په ۲۲مه د ياد ولايت په اداري ناسته کې مطرح شوه او پرېکړه وشوه، چې د رسنيو د مسؤلينو په شتون کې د يوې بلې ناستې په ترڅ کې له هغوی وغوښتل شي، څو د امر بالمعروف قانون سره سم ياد بنديز پلي کړي، خو د دې راپور تر خپرېدو (د ډسمبر ۲۶مه) ياده ناسته نه ده ترسره شوې.

د افغانستان د خبريالانو مرکز د موندنو له مخې په ۲۰۲۵ کال کې په ۱۷ (پر خوست سربېره) ولايتونو کې د ژونديو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو د بنديز له اعلان په پايله کې لږ تر لږه درې خصوصي تلويزيونونه او يوه راډيو تړل شوي ده او سربېره پر دې د ملي تلويزيون ۱۷ ولايتي څانګې يا تړل شوي دي او يا راډيويي بڼې ته اوښتي دي. سربېره پر دې په نيمروز، بدخشان، بغلان، جوزجان، کندوز، بلخ او هرات ولايتونو کې لږ تر لږه ۱۸ تلويزيونونه د دې بنديز تر اغيز لاندې راغلي، ځينې يې تړل شوي او ځينې يې د برنامو په کمښت سره نيمه فعال شوي دي او په خپرونو کې د ماشومانو د فلج په ګډون له ځينې سوداګريزو او روغتيايي اعلاناتو پرته هېڅ هم نه لري.

هغه رسنۍ چې په ۲۰۲۵ کال کې په لنډ مهاله ډول تړل شوې دي

۱- راه فردا تلویزیون، کابل(۲۹ اپریل-۲۹ جون)

۲- شمشاد تلویزیون، کابل (۱۹-۱۷ اکتبر)

۳- نسیم راډیو، بامیان((۵ آگست- ۲۵ نوامبر)

شمشاد تلویزیون په دې تور چې د واکمني ادارې د امنیتي ځواکونو او پاکستاني نظامیانو ترمنځ وروستی جګړې او پر افغانستان د پاکستان بریدونو ته يې په سمه توګه پوښښ نه دی ورکړی او د طالبانو له دریځ او د پاکستان پر وړاندې له اقداماتو يې دفاع نه ده کړې، د استخباراتو له لوري وتړل شو. شمشاد له دوو ورځو وروسته د فعالیت اجازه ترلاسه کړه او په یوه بیانیه کې یې د مسلکي کار پر دوام او پر اسلامي او ملي ارزښتونو او ګټو د ټینګار ترڅنګ وویل، د واکمني ادارې « د ادارو د قناعت ترلاسه کولو لپاره له پراخو هڅو» او « همکارۍ لاس ور غځولو، څو خپل فعالیت له سره پیل کړي.»

په بامیان کې د نسیم راډیو، چې د دایکندي ولایت د نسیم راډیو څانګه ده، د هېواد د امنیتي وضعیت په اړه د ملګرو ملتونو د سیاسي استازولۍ (یوناما) د راپور له خپرولو وروسته د « حکومت پر وړاندې د تبلیغاتو» په تور وتړل شوه او له دوو میاشتو وروسته يې د فعالیت اجازه ترلاسه کړه، خو د دایکندي نسیم راډیو اوس هم تړلې ده.

په کابل کې د راه فردا تلویزیون د ۲۰۲۵ د اپریل په ۲۹مه وتړل شو. د واکمني ادارې د اطلاعاتو او کلتور وزارت اعلان وکړ، چې د یاد راډیو او تلویزیون د مسؤولینو له لوري له کارکوونکو سره د بد چلند او د معاشونو له ورکړې څخه د انکار له امله او د یاد رسنۍ د ځینې کارکوونکو د پرله پسې شکایتونو په پایله کې، د یادې رسنۍ مسؤولین رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته د رسېدنې کمیسیون ته راوغوښتل شول خو دې شکایتونو ته د بې پامۍ له امله د راه فردا تلویزیون قضیه محکمې ته وسپارل شوه او محکمې هم د یاد تلویزیون د جواز د ځنډولو حکم صادر کړ. د راه فردا تلویزیون یو مسؤول د افغانستان د خبریالانو مرکز ته وویل، چې د کارکوونکو د معاشونو د ورکړې ستونزه حل شوې ده او محکمې یاد تلویزیون ته د بیا فعالیدو اجازه ورکړې ده.

هغه رسنۍ چې په ۲۰۲۵ کال کې تړل شوي دي او د بیا پرانیستلو نېټه یې نه ده معلومه

١- ملي تلویزیون- فراه(۹ فبروری)

٢- رسا خصوصي تلویزیون، کابل (۱۹ فبروری)

٣- ملي تلویزیون- نیمروز(۲۷ مارچ)

٤- برنا خصوصي تلویزیون- نیمروز(۲۷ مارچ)

٥- یوولس خصوصي تلویزیون- نیمروز(۲۷ مارچ)

٦- ملي تلویزیون- بدخشان(۲۷ مارچ)

٧- ملي تلویزیون- بغلان(۲۷ مارچ)

٨- ملي تلویزیون- جوزجان (۱۰ اپریل)

٩- ملي تلویزیون- زابل (۱۰ اپریل)

١٠-ملي تلویزیون- پروان (۱۰ اپریل)

١١-ملي تلویزیون- کندوز (١٦ اپریل)

١٢-ملي تلویزیون- بامیان (۲۲ اپریل)

١٣- ملي تلویزیون- دایکندي (۳۰ اپریل)

١٤- ملي تلویزیون- فاریاب (۳۰ اپریل)

١٥- ملي تلویزیون- پنجشیر(٥ می)

١٦- ملي تلویزیون- لغمان (۳ جون)

١٧- ملي تلویزیون- سرپل (۲۰ جولای)

١٨-نسیم خصوصي راډیو، دایکندي (۷ آگست)

١٩- ملي تلویزیون- بلخ (۱۲ سپتامبر)

٢٠- ملي تلویزیون- هرات (۱۹ اکتبر)

٢١-ملي تلویزیون- پکتیا (۲۳ نوامبر)

په پورتني لیست کې د ملي تلویزیون پر ولایتي څانګو سربېره چې د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو د بندیز له امله تړل شوي، رسا خصوصي تلویزیون وروسته له هغې چې مسؤول مدیر او یو خبریال یې د خپلواکي خبریالی او د واکمني اداري پر وړاندې د تبلیغاتو په تور ونیول شول، وتړل شو. له لس میاشتي بند وروسته د یادو خبریالانو پر خوشي کېدو سربېره د یاد راپور تر خپرېدو(د ډسمبر ۲۶مه) رسا تلویزیون ته د بیا پرانیستلو اجازه نه ده ورکړل شوې. نسیم خصوصي راډیو هم د یادې رسنۍ د درېیو کارکوونکو له نیولو وروسته، چې یوه ورځ یې وخت واخیست وتړل شوه او بیا نه ده پرانیستل شوې. د

نسیم راډیو کارکوونکي د هېواد د امنیتي وضعیت په تړاو د ځینو راپورونو په ځانګړي ډول په افغانستان کې د داعش او وسله والو مخالفانو د فعالیت په تړاو د ملګرو ملتونو د راپور د خپرولو له امله نیول شوي وو.

د طالبانو د واکمني اداري د تبلیغاتو او پروپاګندا سیستم د کار څرنګوالی

وړاندې د رسنیزو کړنلارو په برخه کې وویل شول، چې په ۲۰۲۵ کال کې د طالبانو سخت دریځه لوري د واکمني اداري په جوړښت کې خپل ځواک نور هم پراخ کړی دی او د طالبانو په اصطلاح منځ لاره لوری یې، چې په «لېږ بدلون» سره د جمهوري نظام د رسنیزو قانونونو د پلي کولو پلوي او د اوسنیو سختو سیاستونو مخالف و، ځنډې ته کړی دی. دا لوری چې د طالبانو د ځواک اصلي او کلکه هسته ده، په کندهار کې د طالبانو د مشرتابه له پرېکړو پرته له ځنډه پلوي کوي، رسنی د طالبانو د حاکمیت د کمزوري کولو په برخه کې د دښمن ابزار بولي او له همدې زاویې له هغوی سره چلند کوي. دا بهیر د استخباراتو او امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت ـ د طالبانو د ځواک دوه غښتلو متو ـ له لوري مدیریت کېږي او دا بهیر له دوو لارو اطلاعاتو ته د لاسرسي محدودولو او د اطلاعاتو سانسور او د ازادو رسنیو د ګواښلو او تنبیه کولو له لارې پلي کوي او هڅه کوي خصوصي رسنۍ او خبریالان په بشپړه توګه فرمان وړونکي او د واک پلوي کړي.

د ځینې د دې دستګاه ترڅنګ ګڼ شمېر رسمي او غیر رسمي جوړښتونه هم رامځته شوي، چې د واکمني اداري د تایید وړ رسنیزې منځپانګې او د یو اړخیزه روایتونو د تولید او د طالب چارواکو د محبوبیت د دودولو په برخه کې کار کوي.

د طالبانو د تبلیغاتي دستګاه رسمي جوړښت

د طالبانو د حکومت د تبلیغاتو او پروپاګندا رسمي جوړښت د اطلاعاتو او کلتور، کورنیو او دفاع وزارتونو او استخباراتو لوی ریاست تر پوښښ لاندې فعالیت کوي او څو تلویزیوني او راډیو شبکې او آنلاین او څو رسنیزه شبکې پکې شاملې دي، چې په څو ژبو خبرونو او راپورته چمتو او خپروي. دا جوړښت د رسنیزې منځپانګې او د یو اړخیزه او مثبت روایت، چې پکې مخالف غږ نه وي، په تولید سره د هېواد دننه خلکو د پام رااړولو او ډېری بهرني څارونکو ته رسېدنې په هڅه کې دی. لاندې هغه رسنۍ چې څرنګوالی یې د افغانستان د خبریالانو مرکز د سرچینو له لوري تایید شوی، ځای پر ځای شوي دي.

هغه رسنۍ چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت تر پوښښ لاندې فعالیت لري:

۱- په کابل کې ملي راډیو او تلویزیون او په ۲۴ ولایتونو کې د څانګو په درلودلو سره په پښتو او فارسي ـ دوو ملي ژبو ـ خپروني کوي. که څه هم د دې رسنۍ تلویزیوني څانګه د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو د بندیز له امله په ۲۲ ولایتونو کې تقریباً غیر فعاله شوې ده او سیمه‌ییزې خپروني نه لري، خو په کابل کې یې مرکزي برخه پراخه شوې ده او ملي راډیو د هېواد په کچه د لاسرسي وړ ده او خبرونه، راپورونه، سیاسي او ټولنیزې خپروني او د حکومتولۍ، ډیپلوماسي او واکمني اداري د بریالیتوب په تمرکز سره مشاعرې خپروي. یاده رسنۍ په انلاین فضا کې هم فعاله ده او په عربي او انګلیسي ژبو هم منځپانګه تولیدوي.

په هرات ولایت کې د شریعت غږ راډیو د فعالیت پرانیسته. د انځور سرچینه: ملي راډیو او تلویزیون، ۲۰۲۴ د اپریل ۱۶

۲- شریعت غږ راډیو: دا رسنۍ د طالبانو د واکمنۍ په لومړۍ دوره (په ۹۰ میلادي لسیزه کې) جوړه شوې وه او شل کاله وروسته د طالبانو واک ته په بیا راستنېدو یې خپل فعالیت له سره پیل کړ.

۳- روزنامه شریعت: این روزنامه که در دوره اول زمامداری طالبان تاسیس شده بود، در ۳ نوامبر ۲۰۲۱ بعد از یک وقفه ۲۰ ساله، دوباره آغاز به فعالیت کرد. این روزنامه، بخش آنلاین نیز دارد و بیشتر محتوای آن به زبان پشتو می‌باشد.

٤- باختر خبري اژانس، چې په ۱۳۳۹ کې جوړ شوی دی، په کابل کې د شاوخوا لسګونو کارکوونکو او په ۳۴ ولایتونو کې د فعاله استازولیو په درلودو سره فعالیت کوي او په تېرو څلورو کلونو کې یې فعالیت پراخ شوی دی. یاد خبري اژانس چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت تر چتر لاندې کار کوي د طالبانو حکومت رسمي خبري سرچینه ده او د فارسي، پښتو، انګلیسي، اردو، عربي، ازبیکي، روسي، چیني(ماندارین) او فرانسوي په ګډون په ۹ ژبو فعالیت کوي او د ټویټر، فیسبوک، انستاګرام، تلګرام او یوتیوب په ګډون په ټولنیزو رسنیو کې فعاله حضور لري.

٥- همدارز د اطلاعاتو او کلتور وزارت په پښتو ژبه هیواد، په فارسي ژبه انیس او انګلیسي ژبه کابل ټایمز ورځ پاڼې په چاپي او انلاین بڼه خپروي، چې لسګونه کاله مخکې جوړې شوې دي. یاد وزارت په هر ولایت کې د اوونیزې او میاشتنۍ په چوکاټ کې خپرنې (نشریې) هم لري او یادې نشریې په مجازي فضا کې هم فعالیت لري.

د کورنیو چارو وزارت راډیویي شبکه:

پولیس راډیو: یاده راډیو، چې د جمهوري نظام په وخت کې تاسیس شوې وه، ډېرې د کورنیو چارو وزارت او پولیسو اړوند خبرونو ته پوښښ ورکړي او د ټویټر، فیسبوک، انستاګرام، تلګرام او یوتیوب په ګډون په ټولنیزو رسنیو کې فعاله حضور لري.

د دفاع وزارت راډیویي شبکه:

امید راډیو: یاده راډیو چې د جمهوري نظام پر مهال تاسیس شوې وه، د واکمني اداري د دفاع وزارت له لوري اداره کېږي. امید راډیو په پښتو، فارسي او انګلیسي ژبو خبري ویب پاڼې لري او هغو خبرونو ته پوښښ ورکوي، چې د واکمني اداري بریالیتوبونه ښیي. یاده راډیو څو رسنیزه منځپانګه هم تولیدوي او د ټوېټر، فیسبوک، انستاګرام، تلګرام او یوتیوب په ګډون په ټولنیزو رسنیو کې فعاله حضور لري.

د استخباراتو لوی ریاست رسنیز فعالیت:

۱- حریت راډیو: که څه هم په رسمي بڼه نه ده تایید شوې، خو یاده راډیو په ۲۰۲۲ کال کې د استخباراتو لوی ریاست له لوري تاسیس شوه او پر سیمه‌ییزو او کورنیو امنیتي خبرونو او د واکمنې اداري پر بریالیتوب تمرکز لري. حریت په پښتو، فارسي، عربي او انګلیسي ژبو څو رسنیزه منځپانګه تولیدوي او د ټوېټر، فیسبوک، انستاګرام، تلګرام او یوتیوب په ګډون په ټولنیزو رسنیو کې فعاله حضور لري.

۲- میثاق: یاده خپرنی (نشریه) چې په اکس (پخواني ټوېټر) او یوتیوب کې فعالیت لري، په انګلیسي او پښتو ژبو مستند شکله روایتونه او پادکستونه خپروي. یادې نشریې په وروستیو کې د افغانستان د امنیتي وضعیت پر بڼه والي او د پاکستان پر ستونزو او موضوعاتو تمرکز کړی دی.

۳- هندوکش: هندوکش خبري او تحلیلي ویب پاڼې دېرى پر کورني سیاسي اپوزیسیون، مدني فعالانو او حتی خپلواکو خبریالانو تمرکز لري او په پښتو، فارسي او انګلیسي ژبو رسنیزه منځپانګه تولید او خپروي. یاده نشریه چې د اکس، تلګرام، فیسبوک او واتساپ په ګډون په ټولنیزو رسنیو کې هم فعالیت لري، په ۲۰۲۵ کال کې یې د ځینې بندي شویو خبریالانو اجباري اعترافونه هم خپاره کړل، چې د استخباراتو له لوري نیول شوي وو.په تېرو دولسو میاشتو کې د جاپان د NTV تلویزیون خبریال شکیب احمد نظري، د توانا خبري اژانس مسؤل مدیر ابوذر صارم سرپلی، د «پیکسل» اعلاناتي او رسنیزي منځپانګې شرکت مسؤل مدیر نوید اصغري او د افغان (افکا) خبري اژانس راپور ورکوونکي مهدي انصاري د اعترافونو په ګډون څلور اجباري اعترافونه د استخباراتو اړوند رسنیو له لوري نشر شوي دي.

۴- المرصاد: المرصاد خبري او تحلیلي ویب پاڼه د طالبانو حکومت د جوړښت او سیاست څخه پر دفاع په تمرکز سره د جهادي ډلو په ځانګړي ډول د داعش پر وضعیت او په سیمه کې د پاکستان د سیاست پر وړانده فعالیت کوي. یاده نشریه د پښتو، فارسي، انګلیسي، ترکي، ازبیکي، روسي، بنګالي، اردو او مالدیوي په ګډون په ۹ نهو ژبو رسنیزه منځپانګه تولید او خپروي او په ټولنیزو شبکو کې هم فعال حضور لري.

۵- عروج: عروج نشریه چې د اکس، فیسبوک، انستاګرام، واتساپ او یوتیوب په ګډون ټولنیزو رسنیو کې فعالیت لري، د افغانستان د وضعیت د ښه والي په تړاو مثبت خبرونه او راپورونه په پښتو او فارسي ژبه خپروي.

۶- د څرک، شهامت او مجاهد په څېر نوري نشریې هم د تبلیغاتو او واکمني اداري د روایتونو د خپرولو لپاره جوړې شوې، چې دېرى په پښتو ژبه فعالیت لري. د یادو نشریو څخه ځینې یې په خاصو مناسبتونو کې مواد او تبلیغاتي بروشور چاپ او د خلکو په منځ کې وېشي.

د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت رسنیز فعالیتونه:

د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت په تېر یو کال کې خپل فعالیتونو پر هغه څه، کې، چې د رسنیو د اصلاح برنامه یې بولي، ډېر کړي دي. د یاد وزارت ویاند سیف الاسلام خیبر د ۲۰۲۵ د مي په ۴مه نېټه «ملي تلویزیون» ته وویل، چې یاد وزارت په تېرو ۱۲ میاشتو کې د هېواد په کچه له رسنیو او خبریالانو سره د « همکاري او همغږي» څه باندې زر ناستې ترسره کړې دي.

د یاد وزارت مسؤلینو تېر کال د ۲۰۲۴ د اګست په ۲۰مه د یاد وزارت د یو کلنو لاسته د تشریح په برنامه کې ویلي وو، چې په هېواد کې د انځوریزو، غږیزو او چاپي رسنیو ۹۰ سلنه خپروني «اصلاح» شوي دي..

د طالبانو حکومت د ویاند دفتر تر پوښښ لاندې رسنیز فعالیتونه

الاماره خبري او تحلیلي ویب پاڼه کې د طالبانو واک له بیا راستنېدو دمخه جوړه شوې ده او د طالبانو ډلې د فرهنګي برخې تر پوښښ لاندې یې فعالیت کاوه او اوس د ذبیح الله مجاهد د دفتر له لوري مدیریت کېږي. یاده انلاین نشریه په پښتو، فارسي، انګلیسي او عربي ژبو فعالیت لري او د طالبانو د حکومت رسمي دریځونو ته پوښښ ورکوي.

د واکمني اداري د نورو بنسټونو رسنیز فعالیتونه

سربېره پر دې، تقریباً د طالبانو حکومت ټول وزارتونه او اداري مطبوعاتي برخه او ویاند لري. یاد بنسټونه په معموله توګه خپل کلني کاري راپورونه په رسمي ډول بیانوي او په ځینو مواردو کې ویاندویان له رسنیو سره مرکي کوي، خو هېڅکله خبریالانو ته اجازه نه ورکوي، څو زور او ننګوونکي سوالونه وپوښتي او په تر ټولو غوره حالت کې یادو سوالونو ته ځواب نه ویل کېږي. د ولایتونو په کچه هم وضعیت همداسې دی په دې توپیر، چې د سیمه‌ییزې اداري فعالیتونو ته د اطلاعاتو او کلتور ریاست له لوري پوښښ ورکول کېږي او د امر بالمعروف اداره پر رسنیو مستقیم او دوامداره نظارت لري او هیڅ خبر یا راپور د یادو بنسټونو له اجازې او تایید پرته نه خپرېږي.

د واکمنې ادارې د تبلیغاتو او پروپاګندا پټ او غیر رسمي جوړښت

د رسمي رسنیز جوړښت ترڅنګ د تبلیغاتو او پروپاګندا یوه پټه، خو پوړیزه او پېچلې شبکه هم شتون لري، چې ډېری په مجازي او ډیجیټال فضا کې فعالیت کوي. یاد غیر رسمي جوړښتونه د طالبانو د بنسټونو، ادارو او با نفوذه چارواکو له لوري مدیریت کېږي.

۱- د استخباراتو عمومي ریاست د رسنیزو فعالانو شبکه:

استخبارات د واکمنې ادارې د ملاتړو رسنیزو فعالانو یوه شبکه رهبري کوي، چې ډېری په واتساپ کې فعاله ده. یاده شبکه په هر ولایت کې ولایتي ډلې لري او هره ډله له پنځو څخه تر لسو غړي لري. د دې ډلې غړي د سیمه‌ییزو ادارو د کارکوونکو، وګړو او په ځانګړي ډول ځوانانو او د طالبانو حکومت ملاتړو رسنیزو فعالانو له منځه غوره کېږي او هریو یوه اندازه پیسې د معاش او د انټرنټ د لګښتونو په توګه ترلاسه کوي. یادې ډلې د استخباراتو د کړنو د توجیه، د استخباراتو له لوري د تولید شوي منځپانګې خپرولو او هشتګ ټاکلو په موخه جوړې شوې دي. غړي دنده لري په دې ډلو کې شریکه شوې رسنیزه منځپانګه په انلاین فضا کې تکثیر کړي.

۲- ولایتي مبارزې ډلې، چې د استخباراتو د ولایتي مسؤولینو تر پوښښ لاندې کار کوي:

د استخباراتو له لوري د جوړو شویو مبارزو ډلو سربېره، د هر ولایت سیمه‌ییزه اداره هم یوه ډله مبارزین لري، چې شاؤخوا شل کسه دي. یاد کسان دنده لري، چې په ټولنیزو رسنیو کې د واتساپ ګروپونه او مستعار ادرسونه جوړ کړي او هغه رسنیز مواد چې ورسپارل کېږي او تعین شوي هشتګونه خپاره کړي. د دې ډلې غړي هر یو په میاشت کې تر لس زره افغانیو معاش او له ۵۰۰ تر ۸۰۰ افغانیو د انټرنټ لګښتونه تر لاسه کوي.

۳- د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت پټه لړۍ:

د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت په داسې حال کې د ژوندیو موجوداتو د انځورونو پر خپرولو د بندیز پلي کوونکی دی او د یاد بندیز د پراخېدو لپاره هڅه کوي، خو د خپلو موخو لپاره رسنیزه وېډیويي منځپانګه تولیدوي او هغه د طالبانو د حکومت ملاتړو رسنیزو فعالانو او په آنلاین فضا کې د پلویانو درلودونکو کسانو له لارې خپروي.

۴- در ارګ (د طالبانو حکومت ریاست الوزرا) او د واکمنې ادارې ویاند ذبیح الله مجاهد د دفتر تر ملاتړ لاندې رسنیز فعالان

یاد کسان د واکمنې ادارې اعلامیو او لاسته راوړنو ته د ټولنیزو رسنیو او شبکو له لارې پوښښ ورکوي.

۵- جلال بنسټ:

جلال بنسټ د حقاني کورنۍ کلتوري او تبلیغاتي متن دی، چې په ځانګړي ډول د واکمنې ادارې د کورنیو چارو وزیر سراج الدین حقاني د محبوبیت لپاره فعالیت کوي. جلال بنسټ د ځینو فرهنګي څېرو، مدني فعالانو او رسنیزو چارو سره بلدو کسانو په جذب سره د مستندونو، خو رسنېزې محتوا او تبلیغاتي موادو د چاپ او تولید په برخه کې فعالیت کوي.

۶- د واکمنې ادارې د ځانګړو اشخاصو او شخصیتونو پورې تړلې رسنیز فعالان:

یاد کسان د کارپوهانو او د بېلابېلو مسائلو د پوهانو په چوکاټ کې د واکمنې ادارې د ځینو څېرو لپاره د خلکو په منځ کې د مثبت ذهنیت جوړلو لپاره، په رسنیزو سیاسي ګردي میزونو او یا ځانګړو ناستو کې ګډون کوي او یا د انلاین فضا له لارې په دې برخه کې فعالیت کوي.

د رسنیو اقتصادي وضعیت

د جمهوري نظام له ړنګېدو وروسته شاوخوا نیمي رسنۍ د نړیوالو مرستو ودرېدلو او د واکمني اداري له لوري پر ازادو رسنیو د وضع شویو محدودیتونو له امله له فعالیت پاتې شوي او په تېرو څلورو کلونو کې د رسنیزې تجربې لرونکي ګڼو کارکوونکو هېواد پرېښود او یاد بهیر دوام لري. په ۲۰۲۵ کال کې رسنۍ د محدودیتونو د زیاتوالي په ځانګړي ډول د فلمونو او سریالونو، ځیني تفریحي برنامو او د مخاطب خوښېدونکو نندارو باندې د بندیزونو او د نړیوالو بنسټونو له لوري د ملاتړ شویو اعلاناتو د کمښت له امله د عایداتو له جدي کمښت سره مخ شوې. د افغانستان د خبریالانو مرکز څېړنې ښیي، چې یاد وضعیت د دې لامل شوی، څو لویې رسنۍ خپل ډېری کارکوونکي د اقتصادي ستونزو له امله په کور کېنوي، د بېلګې په توګه په کابل کې د موبي رسنیز ګروپ، چې له طلوع، لمر او طلوع نیوز تلویزیوني شبکو، آرمان او اراکوزیا راډیوګانو، باربد د موسیقۍ سټېډیو او کابورا پروکشن څخه جوړ دی، د ۲۰۲۵ کال د مي میاشتي په لومړیو کې خپل لسګونه کارکوونکي په کور کېنول. یوې سرچینې د افغانستان د خبریالانو مرکز ته ووېل، چې د ګڼ شمېر ولایتي خبریالانو په ګډون لږ تر لږه ۵۰ کارکوونکي په کور کېنول شوي دي.

په موبي رسنیز ګروپ کې یوې سرچینې ووېل، چې د مالي سرچینو د کمښت له امله په پاتې کارکوونکو په ځانګړي ډول خبریالانو فشار ډېر شوی دی او په ډېری وختونو کې خبریالان اړ دي، چې د راپورونو انځورونه هم واخلي او حتی کاري ساعتونه یې پرته له دې چې اضافه کاري ترلاسه کړي زیات شوي دي.

په ولایتونو کې د رسنیو اقتصادي وضعیت په کراتو بد راپور شوی دی. د هېواد په شمالي ولایتونو کې د یوې خصوصي راډیو ښښتن ووېل، چې ډېری راډیو ګاني د کارکوونکو او تولیدي خپرونو په کمولو د ورځې په ټاکلو ساعتونو کې فعالیت لري او یا هم کله چې د نړیوالو بنسټونو له لوري ملاتړ شوي سوداګریز تبلیغات لکه د ماشومان د ګوزن واکسین ترلاسه کړي، بیاځلي په فعالیت پیلوي.

نړیوالو بنسټونو ته د امریکا د بودجې کمښت د یاد وضعیت د رامنځته کېدو لوی لامل ګڼل کېږي. د هېواد په ختیځو ولایتونو کې د یوې راډیو مسؤول پر یاد وضعیت د اندېښني په څرګندولو ووېل، چې د نړیوالو مرستو کموالي د رسنیو لپاره د اعلاناتو او ملاتړ شویو برنامو د کموالي لامل شوی او یاد بهیر په هېواد کې دننه رسنیو پر رسنیز کار ژور اغیز لرلی دی. هغه ووېل چې د یادې رسنۍ مالي توان تر دې حده راټیټ شوی، چې د کلنیو مالیاتو او جواز د غځولو توان هم نه لري.

په همدې برخه کې د بېلګې په توګه، د مخابراتو وزارت د مخابراتي خدمتونو اداري (اترا) د ۲۰۲۴ کال د اګست په ۵مه په ننګرهار ولایت کې د ۱۷ رسنیو د فریکونسي جوازونه د پورونو د نه ورکولو له امله وځنډول. په ننګرهار کې د لومړي درجه ولایت په توګه باید یوه سیمه‌ییزه راډیو او یا تلویزیون هرکال د فریکونسي د جواز د غځولو لپاره ۱۰۸۰۰۰ (یو سل او اته زره) او همداراز ۲۵ ډالره جانبي لګښتونه ورکړي. په داسي حال کې، چې یاد مبلغ په دویمه او دریمه درجه ولایتونو کې لږ دي، خو د سرچینو په وینا ډېری سیمه‌ییزې رسنۍ له دې امله پوروړې دي چې د هغوی د پور اندازه له یو کال څخه تر لسو کلونو پورې دي.

په ۲۰۲۵ کال کې د نړیوالو مرستو کمېدلو، د افغانستان تبعیدي رسنۍ چې ډېری یې له اروپا او شمالي امریکا څخه د افغانستان لپاره خپروني جوړې او خپروي، له سختو مالي ستونزو سره مخ کړي دي او د دی لامل شوي دي، چې دا رسنۍ سخت ریاضتي تدابیر پلي کړي.

د آرشیو انځور، د طلوع‌نیوز د خبر ستیډیو، کابل. سرچینه: طلوع‌نیوز

د رسنیو کې د ښځینه کارکوونکو وضعیت

مخکې روښانه شوه، چې د واکمني اداري د رسنیز سیاست بنسټ هغه کړنلارې دي، چې په تېرو څه باندې څلورو کلونو کې رسنیو ته ابلاغ شوي دي. د یادو کړنلارو شمېر تر دې دمه ۲۴ ته رسېدلی دی، چې په ټولو رسنیو او خبریالانو پلي شوي دي، خو پنځه کړنلارې یې د ښځو لپاره ځانګړې دي. دا کړنلارې، د واکمني اداري تر کنټرول لاندې رسنیو لکه ملي راډیو او تلویزیون کې د ښځو پر کار بندیز، په تلویزیوني ننداړو کې د ښځو پر ګډون بندیز، د رسنیو په دفترونو کې د ښځو د شتون پر څرنګوالي محدودیت، میداني کار، چلند او په رسنیو کې د ښځینه خبریالانو د پوښښ څرنګوالی، د ښځینه‌وو له نارینه‌وو سره په مرکو بندیز او د ښځینه‌وو د غږ پر خپرولو رسمي بندیز او یا په ځینې ولایتونو کې له رسنیو سره د ښځو پر ټلفوني اړیکو بندیزونه رانغاړي.

د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر په قانون کې د ښځینه‌وو بشپړ حجاب یا د ټول بدن، سر او صورت پوښل او په لرې سفرونو کې د شرعي محروم په درلودلو د مکلفولړ په ګډون د ښځو لپاره ځینې ځانګړي محدودیتونه په پام کې نیول شوي او پلي کېږي. د یاد قانون له خپرېدو وروسته موټر چلونکي نه شي کولای هغو ښځو ته، چې شرعي محرم نه لري خدمت وړاندې کړي او ښځې هم له شرعي محرم پرته د لرې سفر اجازه نه لري، چې دې محدودیتونو د ښځو لپاره کار نور هم سخت کړی دی. د فرمان له مخې د امر بالمعروف له لوري د تعریف شوي حجاب په واسطه ښځې د برقعې(چادري) یا د هغه تور حجاب په اغوستلو چې ټول بدن او مخ پټ کړي مکلفې دي او له شرعي محرم پرته له ۷۸ کېلومتره ډېر سفر نه شي کولای.

خو هغه څه چې په ۲۰۲۵ کال کې ولیدل شول، څرګندوي، چې د ښځینه خبریالانو پر وړاندې تبعیضي چلند او محدودیتونه د زیاتوالي په حال کې دي او حتی د واکمنې اداري د لوړ پوړو چارواکو په شتون کې پېښ شوي دي.

د بېلګې په توګه په کابل کې د خصوصي تلویزیون کارکوونکي د افغانستان د خبریالانو مرکز ته وویل، په نومبر میاشت کې د واکمنې اداري د یوه لوړ پوړي چارواکي د خبري ناستې پوښښ لپاره په کابل کې د اطلاعاتو او رسنیو مرکز ته تللې وه، خو هغې ته په یاد کنفرانس کې د ګډون او ورتلو اجازه ورنکړل شوه.

په یو خصوصي تلویزیون کې یوې ښځینه خبریالې هم وویل، چې د تلویزیون د مدیریت له لوري د یو اروپایي چارواکي د خبري ناستې د پوښښ لپاره په کابل کې د اروپایي ټولنې د استازولۍ دفتر ته ولېږل شوه، خو د واکمنې اداري امنیتي ځواکونو له لوري هغې ته د ورتللو اجازه ورنه کړل شوه.

په یوه بله پېښه کې د ۲۰۲۵ کال د جولای په ۲۳مه د حکومت د اطلاعاتو او رسنیو په مرکز کې د واکمنې اداري د بهرنیو چارو وزیر [امیرخان متقي په خبري ناسته کې](#) د ښځینه خبریالې غږ سانسور شو.

یاده ناسته په ژوندۍ بڼه له ملي تلویزیون څخه خپرېدله او کله چې دوه ښځینه خبریالانو خپلې پوښتنې له متقي څخه وپوښتلې، د هغوی غږ له تلویزیون څخه پرې شو او وروسته له دې چې د هغوی پوښتنې خلاصې شوې، د یادې پېښې ژوندي بهیر پرته له خنډه دوام وموند.

د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر په قانون کې د ښځو غږ خصوصي او یا عورت بلل شوی دی، چې باید له کوره بهر وا نه ورېدل شي.

داسې نښې لیدل کیږي، چې په ولایتونو کې په رسنیو کې ښځینه کارکوونکي اطلاعاتو ته د لاسرسي په برخه کې د ډېرو ستونزو سره مخ دي. په ځینو ولایتونو کې د لږ برخه پاتې ښځینه خبریالانو د وضعیت په تړاو د افغانستان د خبریالانو مرکز څېړنې ښیي، چې هغوی ته په خبري ناستو او یا لویو برنامو کې د ګډون اجازه نه ورکول کېږي. د ښځینه رسنیو د جواز د غځولو او یا د میداني راپورونو د چمتو کولو لپاره د کاري جواز په برخه کې هغوی ته خنډونو او پلمې جوړېږي. دا محدودیتونه یوازې په خبري ناستو یا د خپرونو د پوښښ پورې محدودې نه دي، بلکې ښځینه خبریالانې له دفتر څخه بهر د میداني راپورونو د چمتو کولو پر مهال هم له جدي ستونزو سره مخ دي، د بېلګې په توګه د هېواد په لوېدیځو ولایتونو کې یوه ښځینه خبریاله د محرم په شتون کې په دې پلمه، چې له سیمه‌ییزو مسؤولینو څخه له اجازې پرته یې د راپور په جوړولو لاس پورې کړی، ونیول شوه او دوه ورځې یې په بند کې تېرې کړې او څېړنې ترې وشوې.

په اپریل میاشت کې د بدخشان ځایي اداري د بانوان او حریم زن راډیوګانو - د ښځو لپاره ځانګړې راډیوګانې- کار د امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر قانون پر بنسټ، چې د ښځو غږ یې له کوره بهر خصوصي یا عورت بللی، د شریعت خلاف وباله او پرېکړه یې وکړه چې ویې تړي، خو د ځینې لاملونو له امله یاده پرېکړه پلې نه شوه.

د راپور د موندنو ارزونه او شننه

د جمهوري نظام له ړنګېدو او د طالبانو بیا راستنېدو وروسته دوره کې، په افغانستان کې پر رسنیو واکمنه سیاسي او حقوقي فضا په بې سارې ډول بدلون کړی دی. د راپور د موندنو له مخې، د بیان ازادي او اطلاعاتو ته د لاسرسي حقونه چې د بشري حقونو نړیوالې اعلامیې او د مدني او سیاسي حقونو د نړیوال میثاق په ګډون نړیوالو اسنادو کې تضمین شوي دي، د طالبانو په حکومت کې په ژوره توګه محدود شوي. د ۲۰۰۴ کال د جمهوري دولت اساسي قانون او د ټولیزو رسنیو قانون چې د رسنیو د ازادۍ له اصولو، د اطلاع رسونې او اطلاعاتو ته د لاسرسي له حقونو یې ملاتړ کاوه، په عمل کې خپل ځای نویو مقرراتو او کړنلارو ته ورکړی، چې له اسلامي شریعت او ارزښتونو څخه د یو خاص تفسیر پر بنسټ جوړ شوي او له هغوی څخه ټاکلې او روښانه تعریف نه دی وړاندې شوی.

په ۲۰۲۱ د طالبانو له بیا واکمنېدو سره رسنیز سیاستونه او کرنلارې په بې ساري ډول محدودونکي شوي دي. په دولتي او خصوصي رسنیو کې ښځو پر کار بندیز، د موسیقي پر خپرولو بندیز، د لاریونونو او اعتراضونو د پوښښ محدودېدل، په خصوصي رسنیو کې د ښځو پر کار د محدودیتونو زیاتېدل، په مرکو او سیاسي ګردي مېزونو شدید کنټرول او د ژوندیو خپرونو او نیوکه کوونکو شننو پر خپرولو بندیز د هغو محدودیتونو له ډلې دي، چې د رسنیو ازادي یې له سوال سره مخ کړې ده. دا محدودیتونه ډېری د اسلامي تفسیرونو او ملي ګټو پر بنسټ رامنځته کېږي، خو په عمل کې یې د رسنیو د ځېل، ګواښل او له فعالیت پاتې کېدل له ځانه سره درلودلي دي. د بېلګې په توګه په ۲۰۲۵ کال کې د رسنیو او خبریالانو له حقونو څخه د سرغړونې څه باندې ۲۰۰ پېښې ثبت شوي دي، چې لسګونه د نیول کېدلو، ګواښلو او د ځو رسنیو د تړل کېدلو پېښې رانغاړي.

د رسمي جوړښتونو ترڅنګ د طالبانو د امنیتي او تبلیغاتي بنسټونو له لوري د غیر رسمي جوړښتو او پروپاګندا شبکه د خپلواکو روایتونو په مخنیوي او د واکمني اداري د پروپاګندا په ملاتړ کې لویه ونډه لري. یاده شبکه له مجازي فضا، د طالبانو ملاتړي رسنیزو فعالانو او کلتوري او تبلیغاتي بنسټونو څخه په ګټې اخیستنې هڅه کوي، څو د طالبانو د حکومتولی په تړاو یو اړخیزه مثبت روایت دوو کړي او مخالفان او خپلواکې رسنۍ وځپي.

سربېره پر دې، د نړیوالو مرستو کمېدل او مالي محدودیتونه د ځینو رسنیو د بندیدلو، د تولیدي خپرونو د کموالي او د ګڼو رسنیزو کارکوونکو د بېکاره کېدلو لامل شوي دي، چې په پایله کې یې د رسنیو د ازادي کچه ټیټه شوې او فعالې رسنۍ د طالبانو حکومت په ګټه د کنټرول شوې او تبلیغاتي محتوا تر تولید محدودې شوي دي.

همداراز په رسنیو کې د ښځو د شتون او د ښځینه خبریالانو پر وړاندې تبعیضي چلند په تړاو محدودونکې سیاست د جنسیتي محدودیتونو د زیاتېدو ښکارندویي کوي. د ښځو د غږ پر خپرولو او ځینو ولایتونو کې د ښځینه‌وو پر ټلفوني اړیکو بندیزونه او په ژوندیو خبري ناستو کې د ښځو د غږ سانسور د ښځو لپاره کاري فضا په شدت محدوده کړې ده.

په ټوله کې د حقوقي نظام په نشتون او د طالبانو رسنیز سیاست پر بنسټ کرنلارې د بنسټیزو ازادیو د محدودولو او په رسنیزو روایتونو د بشپړ کنټرول راوستلو لپاره لاره هواروي. دې سیاستونو په تدریجي توګه د خپلواکو رسنیو په له منځه وړلو، د خبریالانو په ځپلو او د تبلیغاتي او پروپاګندا جوړښتونو په جوړولو د رسنیز فعالیت لپاره محدودونکي او له ننګونو ډکه فضا رامنځته کړې، چې په افغانستان کې یې د بیان ازادي راتلونکې له جدي ننګونو سره مخ کړې دی. یاد وضعیت د افغانستان په ټولنه کې د نیوکې د فضا، ازادې اطلاع رسونې او د بشري حقونو په تړاو جدي اندېښنې راپارولې دي.

وړاندیزونه

د واکمني اداري چارواکو ته:

- هغه رسنیزې کرنلارې دې لغو شي، چې د تولیزو رسنیو او اطلاعاتو ته د لاسرسي له قانون سره په ټکر کې رسنیو ته ابلاغ شوي او د رسنیو او خبریالانو ازادي یې په شدت محدوده کړې ده؛
- محدودیتونه او په رسنیو کې د ښځینه کارکوونکو پر وړاندې تبعیضي چلند ته دې د پای ټکی کېښودل شي، چې د هغوی مسلکي کار او همداراز د نظرونو او د ښځو او ماشومانو د وضعیت په پوښښ کې یې د خبریالانو ازادي اغیزمنه کړې ده؛
- په رسنیزو چارو کې دې د غیر مسؤلو بنسټونو په ځانګړي ډول د استخباراتو او امر بالمعروف او نهی عن‌المنکر وزارت د لاس وهنو بهیر ته د پای ټکی کېښودل شي؛
- د خبریالانو او رسنیو د ګواښلو او د رسنیزو کارکوونکو د نیولو بهیر ته دې د پای ټکی کېښودل شي او بندي خبریالان دې پرته له کوم قید او شرط څخه ژر تر ژره خوشي شي؛

- د خبریالانو او رسنیزو کارکوونکو د امنیت تأمین او خوندیتوب څخه د ډاډ ترلاسه کولو لپاره دې ځانګړي او ټاکلي تدابیر پلي شي؛
- د ټولیزو رسنیو او اطلاعاتو ته د لاسرسي قانونونو په ګډون په هر ډول رسنیزو قانونونو کې بیا کتنه باید، د نړیوالو معیارونو په پام کې نیولو او له ازادو رسنیو او کارپوهانو سره په مشورې ترسره شي؛
- رسنیزو سرغړونو او شکایتونو ته د رسېدنې کمیسیون غړي دې د مسلکي او قانوني معیارونو په پام کې نیولو سره د هر ډول جنسیتي تبعیض پرته وټاکل شي او کمیسیون دې د ټولیزو رسنیو له قانون سره سم له کاري صلاحیتونو برخمن شي؛
- اطلاعاتو ته د لاسرسي خپلواک کمیسیون جوړښت دې وسائل شي او ډاډ دې ترلاسه شي، چې یاد کمیسیون د خپل مسلکي او قانوني مسؤولیت د پلي کولو وړتیا لري؛
- د ازادو رسنیو او خبریالانو او اطلاعاتو ته د لاسرسي حق د ارزښت په تړاو دې د واکمنې ادارې چارواکو او ویاندویانو ته د پوهاوي ځانګړي برنامې جوړې شي؛
- د رسنیو ژورو اقتصادي ستونزو ته په کتو دې د رسنیو مالیاتي پور وبخښل شي او یا دې لږ تر لږه د هغوی اداء کول په اوږدو مهاله قسطونو کې په پام کې ونیول شي؛
- د رسنیو د بېلابېلو جوازونو په ځانګړي ډول د فریکوېنسي د غځولو او د برق لګښت دې د رسنیو له عایداتو سره سم تنظیم شي؛
- د رسنیو په ځانګړي ډول د ښځینه‌وو د رسنیو جوړلو او د جوازونو غځولو په برخه کې دې د خنډونو جوړلو ته د پای ټکی کېښودل شي او په دې برخه کې دې غوښتنو ته له قانون سره سمه رسېدنه وشي.

نړیوالې ټولنې او اړوندو نړیوالو بنسټونو ته:

- هغو ازادو او خپلواکو رسنیو ته، چې د محدودیتونو او اقتصادي ستونزو له امله اغېزمنې شوي، په داسې شکل د مالي مرستو ورکړل شي، چې خپلواکي ته یې زیان و نه رسېږي؛
- د خبریالانو او رسنیزو کارکوونکو لپاره د ظرفیت لوړوني له پروګرامونو څخه دې ملاتړ وشي؛
- د افغانستان په رسنیو کې دې له ښځینه کارکوونکو څخه، په ځانګړي ډول د ظرفیت لوړوني د پروګرامونو له لارې ملاتړ وشي؛
- له واکمنې ادارې سره دې د رسنیو او خبریالانو د ازادۍ او د حقونو تأمین لپاره د عدالت غوښتنې بهیر پیاوړی شي؛
- له هغو خبریالانو سره، چې د خپل کار له امله ګواښل شوي، همکاري وشي؛
- د هغو خپلواکو او ازادو رسنیو څخه دې ملاتړ وشي، چې له هېواد څخه بهر د افغانستان لپاره کار کوي.

پای